

KLUBY I ORGANIZACJE SPORTOWE W PRAWIE POLSKIM NA TŁE ROZWIĄZAŃ ZAGRANICZNYCH

Eligiusz Jerzy Krześniak

MONOGRAFIE

Wolters Kluwer

KLUBY I ORGANIZACJE SPORTOWE W PRAWIE POLSKIM NA TŁE ROZWIĄZAŃ ZAGRANICZNYCH

Eligiusz Jerzy Krześniak

MONOGRAFIE

Wolters Kluwer

WARSZAWA 2016

Stan prawny na 1 sierpnia 2016 r.

Recenzent

Dr hab. Jerzy Jacyszyn, prof. UW

Wydawca

Agata Jędrasik

Redaktor prowadzący

Joanna Tchorek

Opracowanie redakcyjne

Katarzyna Paterak-Kondek

Łamanie

Fotoedytor

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer SA, 2016

ISBN: 978-83-8092-521-2

ISSN 1897-4392

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Przegląd treści

Wykaz skrótów / 25

Wstęp / 29

Część pierwsza

Organizacja sportu – zagadnienia wstępne / 33

Rozdział I

Zagadnienia wprowadzające / 35

Rozdział II

Organizacja sportu na świecie i polski model na tle rozwiązań zagranicznych / 58

Część druga

Perspektywa porównawcza / 111

Rozdział I

Model regulacji sportu w Niemczech / 113

Rozdział II

Model regulacji sportu w Wielkiej Brytanii / 169

Rozdział III

Model regulacji sportu w Stanach Zjednoczonych / 214

Część trzecia

Prawo a sport w Polsce – zagadnienia dogmatyczne i teoretyczne / 245

Rozdział I

Prawo a sport w Polsce – rys historyczny / 247

Rozdział II

Metody i przedmiot regulacji / 288

Rozdział III

Relacje horyzontalne / 318

Rozdział IV

**Relacje wertrykalne – kluby i pzs wobec ministra sportu, sądów
oraz UOKiK / 472**

Rozdział V

Inne organizacje sportowe w polskim sporcie (wzmianka) / 504

Część czwarta

Rozstrzyganie sporów / 509

Rozdział I

Odpowiedzialność dyscyplinarna / 511

Rozdział II

**Sądy polubowne w sporcie – zagadnienia teoretyczne i praktyka
funkcjonowania / 548**

Podsumowanie i wnioski finalne / 637

Orzecznictwo / 653

Bibliografia / 659

Skorowidz / 677

Spis treści

Wykaz skrótów / 25

Wstęp / 29

Część pierwsza

Organizacja sportu – zagadnienia wstępne / 33

Rozdział I

Zagadnienia wprowadzające / 35

1. Zakres badań, warsztat, główny cel badawczy / 35
 - 1.1. Zakres przedmiotowy badań i proponowany sposób ujęcia tematu / 35
 - 1.2. Metody i narzędzia badawcze / 42
 - 1.2.1. Prawnoporównawcza analiza funkcjonalna / 42
 - 1.2.2. Metoda historycznoprawna / 47
 - 1.2.3. Ekonomiczna analiza prawa (nauki ekonomiczne oraz nauki o kulturze fizycznej) / 48
 - 1.2.4. Analiza aktów stosowania prawa / 49
 - 1.2.5. Analiza normatywna z elementami rozumowania abdukcyjnego / 49
 - 1.3. Zamierzenie badawcze i zamierzone wnioski finalne / 50
2. Układ strukturalny monografii – omówienie / 51
 - 2.1. Struktura monografii / 51
 - 2.2. Wyłączenia z zakresu monografii / 54

Rozdział II

Organizacja sportu na świecie i polski model na tle rozwiązań zagranicznych / 58

1. Sport w prawie Unii Europejskiej oraz w dokumentach Rady Europy / 58
 - 1.1. Unijna zasada swobodnego obrotu a sport. Realizacja zasad wspólnego rynku europejskiego i kluczowe orzeczenia ETS / 58

- 1.2. Polityka Unii Europejskiej w zakresie sportu, stanowisko Komisji Europejskiej i Rady Europejskiej oraz przepisy traktatowe / **65**
 - 1.2.1. Sport w dokumentach traktatowych i Białej Księdze / **65**
 - 1.2.2. Rola Komisji Europejskiej i Parlamentu Europejskiego w uznaniu odrębności sportu / **67**
 - 1.2.3. Stanowisko Rady Europy oraz UNESCO / **68**
- 1.3. Unijne zasady prawa konkurencji a sport / **68**
 - 1.3.1. Art. 101 i 102 TFUE. Związki sportowe jako przedsiębiorstwa / **68**
 - 1.3.2. Metodologia reguł prawa konkurencji (aneks I do Białej Księgi) / **69**
 - 1.3.3. Organizacje *non-profit* / **70**
 - 1.3.4. Europejski i amerykański model sportu w ujęciu Komisji Europejskiej / **71**
 - 1.3.5. Krajowe związki sportowe a producenci sprzętu sportowego / **71**
2. Modele regulacji sportu na świecie / **72**
 - 2.1. Wprowadzenie / **72**
 - 2.2. Model interwencjonistyczny vs. model nieinterwencjonistyczny / **73**
 - 2.2.1. Wprowadzenie / **73**
 - 2.2.2. Model interwencjonistyczny / **73**
 - 2.2.3. Model nieinterwencjonistyczny / **77**
 - 2.2.4. Model amerykański / **78**
 - 2.2.5. Internacjonalizacja norm prawnych związanych ze sportem / **79**
 - 2.3. Zasada „jeden sport – jedna organizacja”. Piramida organizacyjna. Europejski model regulacji sportu / **79**
 - 2.4. Formy prawne wykorzystywane do prowadzenia działalności sportowej / **83**
 - 2.5. Ewolucja modeli regulacji sportu / **84**
 - 2.6. Struktury organizacyjne międzynarodowych federacji sportowych / **85**
 - 2.6.1. Międzynarodowe federacje sportowe – model funkcjonowania / **85**
 - 2.6.2. Uprawnienia międzynarodowych federacji sportowych / **88**
 - 2.6.3. Relacja pomiędzy federacjami międzynarodowymi a krajowymi związkami (federacjami) sportowymi / **91**
 - 2.6.4. Międzynarodowe federacje sportowe w świetle przepisów prawa konkurencji / **91**
 - 2.6.5. Forma prawna międzynarodowych federacji sportowych i fenomen Szwajcarii / **93**
 - 2.6.6. Międzynarodowe federacje sportowe a sądownictwo krajowe / **94**
 - 2.7. Międzynarodowy Komitet Olimpijski (MKOl) / **95**
 - 2.7.1. Wprowadzenie / **95**
 - 2.7.2. Karta Olimpijska / **95**
 - 2.7.3. Charakter prawny MKOl i jego skład / **96**
 - 2.7.4. Rola i zadania MKOl oraz ochrona symboliki olimpijskiej / **98**
 - 2.8. Światowa Agencja Antydopingowa / **99**

- 2.9. Sport poza formalnymi strukturami federacji światowych i krajowych / 99
- 3. Polski model regulacji sportu i struktury organizacyjne w polskim sporcie (wprowadzenie) / 102
 - 3.1. Charakter polskiego modelu regulacji i zarządzania sportem / 102
 - 3.2. Sport a polityka / 103
 - 3.3. Struktury organizacyjne w polskim sporcie / 104
 - 3.4. Przykład łowiectwa i Polskiego Związku Łowieckiego / 108

Część druga

Perspektywa porównawcza / 111

Rozdział I

Model regulacji sportu w Niemczech / 113

- 1. Struktura organizacyjna sportu w Niemczech / 113
 - 1.1. Podstawy prawne i model piramidy / 113
 - 1.2. Monopol związków sportowych w prawie niemieckim / 115
 - 1.3. Wyjątki od zasady jeden sport – jedna organizacja / 116
 - 1.4. Inne struktury w niemieckim sporcie / 117
- 2. Formy prawne prowadzenia działalności sportowej / 118
 - 2.1. Wprowadzenie / 118
 - 2.2. Pojęcie stowarzyszenia / 119
 - 2.3. Historyczne korzenie stowarzyszeń sportowych / 120
 - 2.4. Motywy wyboru formy prawnej stowarzyszenia / 120
 - 2.5. Struktura stowarzyszeń sportowych / 121
 - 2.5.1. Wprowadzenie / 121
 - 2.5.2. Organy / 122
 - 2.5.3. Członkostwo / 123
 - 2.5.4. Odpowiedzialność za zobowiązania stowarzyszenia / 124
 - 2.5.5. Statutowe ograniczenie odpowiedzialności za szkody wyrządzone w trakcie uprawiania sportu / 125
 - 2.6. Przychody sportowych e.V. a zarzut naruszenia prawa / 126
 - 2.7. Skutki naruszenia ograniczeń związanych z wyborem formy e.V. / 128
 - 2.8. Filie i oddziały stowarzyszeń / 128
 - 2.9. Dlaczego forma stowarzyszenia (e.V.) nie pasuje do dzisiejszego sportu / 129
 - 2.10. Roszczenie o przyjęcie do stowarzyszenia jako przykład roszczenia o prawo udziału w rozgrywkach sportowych / 131
 - 2.11. Dominująca pozycja sportowych związków krajowych / 133
 - 2.12. Państwowe struktury organizacyjne w sporcie niemieckim / 134
- 3. Sposób finansowania stowarzyszeń sportowych (wzmianka) / 135
 - 3.1. Wprowadzenie / 135
 - 3.2. Finansowanie ze źródeł prywatnych / 135
 - 3.3. Finansowanie ze źródeł publicznych / 136

- 4. Licencje sportowe / 137
 - 4.1. Wprowadzenie / 137
 - 4.2. Licencje sportowe od strony prawnej / 137
 - 4.3. Roszczenie o zawarcie umowy „licencyjnej” (startowej) / 138
 - 4.4. Relacja pomiędzy umowami „licencyjnymi” a stosunkiem pracowniczym / 139
- 5. Autonomia związków sportowych / 139
 - 5.1. Uprawnienie do ustalania warunków ramowych uprawiania sportu w zorganizowany sposób (reguły sportowe) / 139
 - 5.2. Zakres autonomii stowarzyszeń prowadzących działalność sportową (dopuszczalność stosowania sankcji dyscyplinarnych) / 140
 - 5.3. Podmiotowe granice autonomii stowarzyszeń (związków sportowych) – związanie indywidualnych osób i podmiotów normami przyjętymi przez związek / 142
 - 5.3.1. Wprowadzenie / 142
 - 5.3.2. Związanie poprzez bezpośrednie członkostwo w organizacji / 143
 - 5.3.3. Związanie pośrednie poprzez członkostwo w organizacji niższego szczebla / 144
 - 5.3.4. Związanie poprzez umowę / 145
 - 5.3.4.1. Uwagi wstępne / 145
 - 5.3.4.2. Rodzaje umów / 145
 - 5.3.4.3. Podstawy prawne dla stosowania umów wprowadzających normy wewnętrzne – umowa a ogólne warunki umów / 146
 - 5.3.4.4. Ocena poszczególnych modeli związania normami / 148
 - 5.4. Przedmiotowe granice norm tworzonych przez związki sportowe (prawo powszechnie obowiązujące a normy wewnętrzne związków) / 149
 - 5.4.1. Granice norm / 149
 - 5.4.2. Szczególna ochrona interesów sportowców / 150
 - 5.4.2.1. Punkt wyjścia / 150
 - 5.4.2.2. Obowiązek działania „w sposób właściwy” / 151
 - 5.4.3. Ochrona na gruncie prawa konkurencji i relacja instrumentów ochronnych w stosunku do siebie / 153
 - 5.4.4. Podsumowanie / 153
 - 5.5. Rozstrzyganie konfliktów pomiędzy normami różnego rzędu / 154
 - 5.5.1. Kwalifikacja do zawodów i prawo udziału w zawodach / 154
 - 5.5.2. Ograniczenia w transferach / 155
 - 5.5.3. Ograniczenia w zakresie dopuszczalnych źródeł finansowania / 156
 - 5.6. Nadzór nad działalnością związków sportowych i klubów sportowych / 156
- 6. Odpowiedzialność dyscyplinarna / 157
 - 6.1. Wprowadzenie / 157

- 6.2. Rodzaje kar dyscyplinarnych i charakter odpowiedzialności dyscyplinarnej / **157**
- 6.3. Penalizowanie zachowań niesportowych / **158**
- 6.4. Sądowa kontrola decyzji związków sportowych / **158**
- 6.5. Wymogi dotyczące postępowania dyscyplinarnego / **159**
- 7. Kontrola decyzji podejmowanych przez związki i kluby sportowe – kontrola wewnątrzwiązkowa, sądy powszechne i sądownictwo polubowne / **160**
 - 7.1. Prawne podstawy kontroli decyzji związków i klubów sportowych / **160**
 - 7.2. Kontrola wewnątrzwiązkowa (czasowe zawieszenie prawa do skierowania sprawy do sądu powszechnego) / **162**
 - 7.3. Kontrola wykonywana przez sądy państwowe / **164**
 - 7.4. Kontrola wykonywana przez sądy polubowne / **164**
 - 7.4.1. Wprowadzenie / **164**
 - 7.4.2. Charakter sądownictwa arbitrażowego w niemieckim prawie / **165**
 - 7.4.3. Sądy polubowne w obszarze niemieckiego sportu / **166**
 - 7.4.4. Zarządzenia tymczasowe i zarządzenia regulujące / **167**

Rozdział II

Model regulacji sportu w Wielkiej Brytanii / 169

- 1. Struktura organizacyjna sportu w Wielkiej Brytanii / **169**
 - 1.1. Podstawy prawne i model piramidy / **169**
 - 1.2. Model organizacyjny w sporcie / **171**
 - 1.2.1. Wprowadzenie / **171**
 - 1.2.2. Krajowe związki sportowe / **172**
 - 1.2.3. Szczegółne uprawnienia związków krajowych (faktyczny monopol) / **174**
 - 1.3. Inne struktury w brytyjskim sporcie – rola państwa / **175**
- 2. Formy prawne prowadzenia działalności sportowej / **176**
 - 2.1. Wprowadzenie / **176**
 - 2.2. *Unincorporated association* i spółki prawa handlowego / **176**
- 3. Działania federacji sportowych / **177**
 - 3.1. Wprowadzenie / **177**
 - 3.2. Nadzór w trybie właściwym dla decyzji administracyjnych / **178**
 - 3.3. Prawne podstawy jurysdykcji związków i klubów sportowych nad klubami sportowymi, sportowcami i innymi osobami oraz podmiotami / **178**
 - 3.3.1. Wprowadzenie / **178**
 - 3.3.2. Zakres uprawnień federacji sportowych / **179**
 - 3.3.3. Stosunek członkostwa / **179**
 - 3.3.4. Relacja umowna pomiędzy federacją sportową a sportowcem i klubem sportowym niebędącym członkiem federacji / **180**
 - 3.3.5. Przyjęcie i publikacja reguł / **182**

4. Postępowanie dyscyplinarne i pozostałe postępowania wewnętrzne / **182**
 - 4.1. Ogólne standardy postępowań dyscyplinarnych / **182**
 - 4.2. Zakres jurysdykcji organów rozpatrujących zarzuty dyscyplinarne / **185**
5. Kontrola decyzji podejmowanych przez związki i kluby sportowe (ogólne reguły) / **186**
 - 5.1. Wprowadzenie / **186**
 - 5.2. Działania federacji sportowych i związane z tym zarzuty / **187**
 - 5.2.1. Działania oddziałujące na indywidualne osoby (sportowców) / **187**
 - 5.2.2. Działania wpływające na poszczególne kategorie osób / **189**
 - 5.2.3. Działania dotyczące klubów sportowych / **191**
 - 5.2.4. Działania dotyczące innych federacji sportowych / **192**
 - 5.2.5. Działania dotyczące partnerów handlowych / **192**
 - 5.2.6. Działania mające wpływ na widzów i inne osoby / **192**
 - 5.3. Działania uczestników rywalizacji sportowej mające wpływ na innych uczestników tej rywalizacji / **192**
 - 5.4. Kwestie proceduralne – podstawa roszczenia, powód i pozwany, wybór właściwego forum do rozpoznania sporu / **193**
 - 5.4.1. Podstawa roszczenia / **193**
 - 5.4.2. Pozwany / **195**
 - 5.4.3. Wybór forum do rozpatrzenia odwołania / **195**
6. Kontrola decyzji podejmowanych przez związki i kluby sportowe – kontrola wewnątrzwiązkowa, sądy powszechne i sądownictwo polubowne / **197**
 - 6.1. Standard oceny / **197**
 - 6.2. Podstawy prawne do oceny działań federacji sportowych / **198**
 - 6.2.1. Umowa / **198**
 - 6.2.2. Czyn niedozwolony / **199**
 - 6.2.3. Ograniczenie swobody obrotu / **199**
 - 6.2.4. Podstawy wynikające z przepisów prawa konkurencji / **199**
 - 6.2.5. Swobody traktatowe / **200**
 - 6.3. Rodzaje decyzji / **200**
 - 6.3.1. Wprowadzenie / **200**
 - 6.3.2. Zarządzenia tymczasowe / **200**
 - 6.3.3. Nakazanie ponownego rozpoznania sprawy / **200**
 - 6.3.4. Omówienie typowej procedury odwoławczej na przykładzie decyzji odmawiającej wyboru do reprezentacji narodowej / **201**
 - 6.4. Kontrola wykonywana przez sądy polubowne / **203**
 - 6.4.1. Zakres spraw poddanych jurysdykcji sądów polubownych / **203**
 - 6.4.2. Sądy polubowne vs. organy dyscyplinarne / **204**
 - 6.4.3. Klauzule arbitrażowe w sporcie / **205**
 - 6.4.4. Zakres klauzul arbitrażowych (umowy arbitrażowej) / **208**
 - 6.4.5. Wyłączenie jurysdykcji sądów i zawieszenie postępowania / **209**
 - 6.4.6. Ochrona arbitrów przed odpowiedzialnością / **210**

7. Agenci / 210

7.1. Rola agentów w sporcie / 210

7.2. Regulacje znajdujące zastosowanie do agentów / 211

Rozdział III

Model regulacji sportu w Stanach Zjednoczonych / 214

1. Sposób organizacji sportu amatorskiego / 214

1.1. Wprowadzenie / 214

1.2. Zarządzanie sportem amatorskim / 215

1.3. Status sportowca / 216

1.4. Tworzenie regulaminów i innych reguł / 216

1.5. Rozgrywki międzynarodowe w amerykańskim sporcie (przepisy, doktryna i judykatura) / 216

1.5.1. Kwalifikacje olimpijskie / 216

1.5.2. Ustawa o sporcie amatorskim i olimpijskim / 217

1.6. Sport akademicki (NCAA) / 218

1.7. Charakter regulaminów organizacji sportowych w sporcie amatorskim / 219

1.8. Sport amatorski a sport zawodowy w praktyce amerykańskiej na przykładzie regulacji NCAA / 220

1.9. Sportowcy niepełnosprawni w sporcie amatorskim i ich udział w rozgrywkach sportowych / 221

2. Struktura sportu zawodowego / 222

3. Agenci sportowi / 225

3.1. Rola agentów sportowych i standardowa umowa agencyjna / 225

3.2. Rejestracja agentów i regulacje ustawowe / 227

3.2.1. Wprowadzenie / 227

3.2.2. Ustawodawstwo stanowe / 227

3.3. Regulacje związkowe i w sporcie uniwersyteckim / 228

4. Sport zawodowy a powszechnie obowiązujące przepisy prawa na przykładzie relacji pracowniczych / 229

4.1. Krajowa ustawa o stosunkach pracowniczych (*National Labor Relations Act*) / 229

4.2. Związki zawodowe i zarządzanie / 229

4.3. Układy zbiorowe / 230

5. Prawo konkurencji / 232

5.1. Domniemanie zakazu monopolu w sporcie / 232

5.2. Franczyza / 234

5.3. Liga vs. liga / 235

6. Odpowiedzialność za szkody poniesione w związku z uprawianiem sportu / 236

7. Odpowiedzialność dyscyplinarna, kary dyscyplinarne i rozpatrywanie sporów / 238

- 7.1. Uprawnienia do stosowania środków dyscyplinujących w sporcie amatorskim / **238**
- 7.2. Uprawnienia do stosowania środków dyscyplinujących w sporcie akademickim / **238**
- 7.3. Uprawnienia do stosowania środków dyscyplinujących w sporcie szkolnym / **239**
- 7.4. Uprawnienia do stosowania środków dyscyplinujących w sporcie zawodowym / **240**
- 7.5. Relacja pomiędzy odpowiedzialnością dyscyplinarną w sporcie amatorskim oraz zawodowym / **241**
- 7.6. Arbitraż i mediacja / **241**
- 8. Podsumowanie / **242**

Część trzecia

Prawo a sport w Polsce – zagadnienia dogmatyczne i teoretyczne / 245

Rozdział I

Prawo a sport w Polsce – rys historyczny / 247

- 1. Okres do 1996 r. / **247**
 - 1.1. Wprowadzenie / **247**
 - 1.2. Korzenie związków sportowych i Polskiego Komitetu Olimpijskiego – Druga Rzeczpospolita / **249**
 - 1.3. Okres od 1945 r. do 1984 r. / **251**
 - 1.4. Lata 1984–1996 / **254**
- 2. Lata 1996–2005 / **257**
 - 2.1. Konieczność przyjęcia nowych rozwiązań prawnych / **257**
 - 2.2. Rodzaje klubów sportowych w świetle ustawy o kulturze fizycznej z 1996 r. / **258**
 - 2.3. Związki sportowe i polskie związki sportowe / **260**
 - 2.4. Konieczność dostosowania przepisów do nowej ustawy / **260**
 - 2.5. Sportowa spółka akcyjna i ligi zawodowe / **261**
 - 2.6. Wymóg uzyskiwania koncesji (zgody) / **262**
 - 2.7. Nadzór nad związkami i klubami sportowymi w świetle ustawy o kulturze fizycznej z 1996 r. / **264**
 - 2.8. Odpowiedzialność dyscyplinarna i rozstrzyganie sporów w sporcie / **265**
 - 2.9. Ustawa o Polskiej Konfederacji Sportu / **267**
 - 2.10. Ocena ustawy o kulturze fizycznej i ustawy o Polskiej Konfederacji Sportu / **269**
- 3. Lata 2005–2010 / **271**
 - 3.1. Uchwalenie ustawy o sporcie kwalifikowanym / **271**
 - 3.2. Struktura organizacyjna sportu / **272**
 - 3.3. Licencje klubów sportowych / **273**
 - 3.4. Działalność gospodarcza polskich związków sportowych / **274**

- 3.5. Liga zawodowa / 275
- 3.6. Nadzór administracji publicznej w świetle ustawy o sporcie kwalifikowanym / 275
- 3.7. Odpowiedzialność dyscyplinarna i rozstrzyganie sporów w sporcie / 276
- 3.8. Skarga kasacyjna od orzeczeń Trybunału Arbitrażowego / 277
- 3.9. Ocena ustawy o sporcie kwalifikowanym / 279
- 4. Okres od 2010 r. (ustawa o sporcie) / 280
 - 4.1. Wprowadzenie / 280
 - 4.2. Geneza ustawy o sporcie / 280
 - 4.3. Niespójność konstytucyjnych założeń ustawy o sporcie ze stanowiskiem Trybunału Konstytucyjnego? / 282
 - 4.4. Główne różnice pomiędzy ustawą o sporcie a poprzednim stanem prawnym / 284
 - 4.5. Dalsze obowiązywanie ustawy o kulturze fizycznej / 286
 - 4.6. Jaki model regulacji sportu wprowadziła ustawa o sporcie – próba wstępnej oceny / 286
 - 4.7. Nowelizacja z 2015 r. / 287

Rozdział II

Metody i przedmiot regulacji / 288

- 1. Autonomia sportu. Definicja sportu / 288
 - 1.1. Wprowadzenie. Czym jest sport i jak go regulować / 288
 - 1.2. Sport a prawo. Autonomia prawa sportowego / 291
 - 1.2.1. Autonomia sportu w ujęciu „normatywnym” (reguły sportowe) / 291
 - 1.2.2. Autonomia sportu w ujęciu organizacyjnym / 299
- 2. Zakres „prawa sportowego” i celowość jego wyodrębnienia jako samodzielnej dyscypliny prawniczej, gałęzi bądź działu prawa / 300
 - 2.1. Wprowadzenie / 300
 - 2.2. Prawo sportowe w innych jurysdykcjach / 302
 - 2.3. Stanowiska w doktrynie / 303
 - 2.4. Teorie dotyczące podziału prawa na gałęzie i dziedziny / 307
 - 2.5. Prawo ubezpieczeniowe i prawo własności intelektualnej – dyferencjacja w praktyce / 309
 - 2.6. Wpływ nauki prawa / 310
 - 2.7. Konkluzja / 312
- 3. Kompatybilność pozaprawnych regulacji sportowych z regulacjami prawnymi (zarys) / 315

Rozdział III

Relacje horyzontalne / 318

- 1. Podmioty w polskim modelu regulacji sportu / 318
 - 1.1. Wprowadzenie / 318

- 1.2. Działalność sportowa / **318**
- 1.3. Kluby sportowe – charakter prawny / **320**
 - 1.3.1. Pojęcie klubu sportowego / **320**
 - 1.3.2. Relacja pomiędzy klubem a związkiem sportowym oraz pzs / **322**
2. Zakładanie klubów sportowych / **324**
 - 2.1. Formy prawne klubów sportowych / **324**
 - 2.2. Wymóg osobowości prawnej / **325**
 - 2.3. Osoby fizyczne prowadzące działalność sportową / **328**
 - 2.4. Rejestracja klubu sportowego nieprowadzącego działalności gospodarczej / **330**
 - 2.5. Uczniowskie kluby sportowe / **331**
 - 2.5.1. Wprowadzenie / **331**
 - 2.5.2. Charakter prawny / **332**
 - 2.5.3. Wpis do ewidencji / **334**
 - 2.6. Konkluzje / **335**
3. Polskie związki sportowe a związki sportowe – charakter prawny i relacje / **335**
 - 3.1. Wprowadzenie / **335**
 - 3.2. Zakładanie i funkcjonowanie związków sportowych / **336**
 - 3.2.1. Wprowadzenie / **336**
 - 3.2.2. Udział osób fizycznych i osób prawnych niebędących klubami sportowymi w zakładaniu związków sportowych (art. 6 ust. 1 u.s.) / **336**
 - 3.2.3. Stosowanie przepisów prawa o stowarzyszeniach do związków sportowych / **342**
 - 3.2.4. Pozostałe wymogi / **347**
 - 3.3. Charakter prawny polskich związków sportowych / **347**
 - 3.3.1. Polski związek sportowy jako odmiana związku sportowego? / **347**
 - 3.3.2. Stosowanie przepisów prawa o stowarzyszeniach do polskich związków sportowych / **353**
 - 3.3.2.1. Odpowiednio a wprost / **353**
 - 3.3.2.2. Normy prawa o stowarzyszeniach, które należy stosować z modyfikacjami / **354**
 - 3.3.2.3. Ocena regulacji art. 7 ust. 3 u.s. / **355**
 - 3.3.3. Polski związek sportowy jako quasi-organ administracji? / **357**
4. Założenie (utworzenie) polskiego związku sportowego / **358**
 - 4.1. Wprowadzenie / **358**
 - 4.2. Kto może założyć polski związek sportowy / **358**
 - 4.3. Zgoda ministra (wzmianka) / **360**
 - 4.4. Wpis do rejestru / **361**
 - 4.5. Wpływ organów administracji na proces zakładania polskiego związku sportowego / **364**
 - 4.5.1. Wprowadzenie / **364**

- 4.5.2. Zgoda ministra na założenie polskiego związku sportowego i przesłanki odmowy wyrażenia takiej zgody / **364**
 - 4.5.3. Zatwierdzanie statutu / **365**
- 5. Członkostwo w polskim związku sportowym / **367**
 - 5.1. Wprowadzenie / **367**
 - 5.2. Kryteria członkostwa / **367**
 - 5.3. Zakaz dopuszczania osób fizycznych do członkostwa w polskim związku sportowym / **375**
 - 5.4. Związki sportowe i kluby sportowe jako członkowie pzs / **376**
 - 5.5. Inne osoby prawne jako członkowie polskiego związku sportowego / **377**
 - 5.6. Konkluzja / **380**
- 6. Sposób funkcjonowania stowarzyszeń sportowych i innych podmiotów w polskim sporcie / **380**
 - 6.1. Rola i kompetencje zarządu i walnego zgromadzenia polskiego związku sportowego / **380**
 - 6.1.1. Wprowadzenie / **380**
 - 6.1.2. Cele działalności statutowej i sposób ich realizacji / **381**
 - 6.1.3. Zadania polskich związków sportowych w kontekście sportu wyczynowego i sportu amatorskiego / **384**
 - 6.2. Podejmowanie uchwał w stowarzyszeniach sportowych / **385**
 - 6.2.1. Wprowadzenie / **385**
 - 6.2.2. Wymagania co do treści statutu stowarzyszenia (kwestie materialne i proceduralne) / **386**
 - 6.2.3. Charakter prawny uchwały walnego zebrania członków stowarzyszenia / **387**
 - 6.2.4. Podejmowanie uchwał walnego zebrania członków stowarzyszenia. Sposób rozumienia „większości zwykłej” i „większości bezwzględnej” / **388**
 - 6.2.5. Stosowanie innych przepisów przy ocenie uniwersalnych cech uchwał walnego zebrania członków stowarzyszenia (spółki kapitałowe, fundacje, spółdzielnie, inne osoby prawne) / **391**
 - 6.2.6. Stosowanie innych przepisów aniżeli prawa o stowarzyszeniach przy podważaniu uchwał walnego zebrania członków stowarzyszenia / **393**
 - 6.3. Działalność gospodarcza klubów i związków sportowych / **395**
 - 6.3.1. Wprowadzenie / **395**
 - 6.3.2. Zakaz łączenia działalności gospodarczej z działalnością statutową – analiza / **395**
 - 6.3.2.1. Stanowisko doktryny / **395**
 - 6.3.2.2. Stanowisko judykatury / **399**
 - 6.3.3. Analiza / **400**
 - 6.3.3.1. Przepisy prawa o stowarzyszeniach / **400**
 - 6.3.3.2. Przepisy innych ustaw / **403**

- 6.3.4. Podsumowanie / **406**
- 6.4. Umowy sponsoringu a działalność gospodarcza klubów sportowych / **407**
- 7. Monopol polskich związków sportowych / **409**
 - 7.1. Wprowadzenie / **409**
 - 7.2. Ocena ustawowego monopolu w polskiej doktrynie prawa / **411**
 - 7.3. Zakres monopolu polskiego związku sportowego / **413**
 - 7.4. Reguły sportowe / **414**
 - 7.4.1. Wprowadzenie / **414**
 - 7.4.2. Ustanawianie reguł sportowych / **414**
 - 7.4.3. Charakter reguł sportowych / **415**
 - 7.4.3.1. Wprowadzenie / **415**
 - 7.4.3.2. Rola sędziów i konsekwencje nieuprawnionego zastosowania sankcji za naruszenie reguł gry jako faktyczne kryterium odróżniające? / **416**
 - 7.4.3.3. Możliwość stosowania sankcji dodatkowych jako kolejne kryterium odróżniające (na przykładzie Wielkiej Brytanii)? / **419**
 - 7.4.3.4. Ocena reguł gry przy użyciu kryteriów proporcjonalności i „sprawiedliwości” / **421**
 - 7.4.3.5. Przekroczenie reguł gry jako kryterium odpowiedzialności prawnokarnej / **422**
 - 7.4.3.6. Przekroczenie reguł gry jako kryterium odpowiedzialności cywilnoprawnej / **423**
 - 7.4.3.7. Charakter reguł gry – konkluzja / **424**
 - 7.4.3.8. Rozgraniczenie pomiędzy regułami gry a regułami organizacyjnymi (dyscyplinarnymi) – sporne kwestie / **424**
 - 7.5. Reguły organizacyjne / **425**
 - 7.6. Reguły dyscyplinarne – wzmianka / **425**
 - 7.7. Budowanie monopolistycznej struktury „w dół”, na poziom związków sportowych / **426**
 - 7.8. Spory kompetencyjne dotyczące zakresu monopolu pzs (przykład plażowej piłki nożnej i snowboardu) / **429**
 - 7.9. Prawa pzs do wykorzystania wizerunku członków kadry narodowej / **431**
 - 7.10. Liga zawodowa jako część ustawowego monopolu polskiego związku sportowego? / **434**
 - 7.11. Neutralność polskich związków sportowych i dyskryminacja w sporcie / **435**
 - 7.12. Konkluzja / **438**
- 8. Formalna kontrola MKOl nad polskim sportem (dyskryminacja sportów nieolimpijskich) / **440**
 - 8.1. Status polskiego związku sportowego / **440**
 - 8.2. Rejestrowanie związków sportowych bez zgody MKOl / **440**

- 8.3. Dostosowanie działalności polskich związków sportowych do wymogów ustawy o sporcie / **441**
 - 8.3.1. Wprowadzenie. Stanowisko Ministra Sportu i Turystyki / **441**
 - 8.3.2. Argumentacja „nieolimpijskich” polskich związków sportowych / **441**
 - 8.3.3. Stanowisko sądów administracyjnych / **442**
 - 8.3.4. Przepis art. 12b u.s. / **443**
- 8.4. Czy wszystkie „polskie związki sportowe” to polskie związki sportowe? / **444**
- 8.5. Ocena / **446**
- 9. Ligi zawodowe i systemy licencyjne / **448**
 - 9.1. Ligi zawodowe / **448**
 - 9.1.1. Wprowadzenie / **448**
 - 9.1.2. Przykłady lig zawodowych w polskim sporcie / **448**
 - 9.1.2.1. Ekstraklasa S.A. / **448**
 - 9.1.2.2. Profesjonalna Liga Piłki Siatkowej S.A. / **449**
 - 9.1.2.3. Inne ligi zawodowe / **450**
 - 9.1.3. Podsumowanie statusu faktycznie działających lig zawodowych / **450**
 - 9.2. Systemy licencyjne / **451**
 - 9.2.1. Wprowadzenie / **451**
 - 9.2.2. Model licencyjny na gruncie ustawy o sporcie kwalifikowanym / **451**
 - 9.2.3. Obecny stan prawny / **454**
 - 9.2.3.1. Systemy licencyjne na gruncie ustawy o sporcie / **454**
 - 9.2.3.2. Przykłady zagraniczne / **459**
 - 9.2.3.3. Systemy licencyjne w wybranych polskich związkach sportowych / **460**
 - 9.2.3.3.1. Wprowadzenie / **460**
 - 9.2.3.3.2. Polski Związek Piłki Nożnej / **461**
 - 9.2.3.3.3. Polski Związek Piłki Siatkowej / **462**
 - 9.2.3.3.4. Polski Związek Koszykówki / **463**
 - 9.2.3.3.5. Polski Związek Hokeja na Lodzie / **464**
 - 9.2.3.3.6. Polski Związek Motorowy / **465**
 - 9.2.3.3.7. Polski Związek Narciarski / **467**
 - 9.2.3.3.8. Polski Związek Tenisowy / **468**
 - 9.2.3.3.9. Polski Związek Lekkiej Atletyki / **469**
 - 9.2.4. Podsumowanie / **470**

Rozdział IV

Relacje wertykalne – kluby i pzs wobec ministra sportu, sądów oraz UOKiK / 472

- 1. Nadzór ministra właściwego do spraw kultury fizycznej (Ministra Sportu i Turystyki) / **472**

- 1.1. Wprowadzenie / 472
- 1.2. Istota nadzoru i kontroli. Kontrola nad polskim związkiem sportowym / 474
- 1.3. Wyłączenia spod zakresu kontroli i nadzoru / 478
- 1.4. Zatwierdzanie zmian w statucie pzs przez ministra / 480
- 1.5. Zgoda na zawarcie umowy pomiędzy spółką zarządzającą ligą zawodową a pzs / 482
- 1.6. Kontrola sądowa / 483
- 1.7. Upomnienie władz pzs / 484
- 1.8. Wniosek do sądu o zawieszenie władz pzs i rozwiązanie pzs / 486
- 1.9. Nadzór nad uczniowskimi klubami sportowymi (wzmianka) / 488
- 1.10. Nadzór nad Polskim Komitetem Olimpijskim / 488
- 1.11. Konkluzja / 491
2. Polskie związki sportowe i kluby sportowe a prawo konkurencji / 492
 - 2.1. Reguły unijne / 492
 - 2.2. Przykład niemiecki / 493
 - 2.3. Monopolistyczna pozycja pzs / 493
 - 2.4. Stanowiska doktryny / 494
 - 2.5. Sprawy z zakresu sportu badane przez UOKiK / 496
 - 2.5.1. Sprzedaż biletów na wydarzenia sportowe (na przykładzie UOKiK vs. UEFA) / 496
 - 2.5.2. Transmisje rozgrywek ligowych. Pakietowa sprzedaż praw do transmisji telewizyjnych i jej skutki w zakresie prawa konkurencji (na przykładzie UOKiK vs. PZPN i Canal+) / 497
 - 2.5.3. Pozostałe niedozwolone klauzule prawne (na przykładzie UOKiK vs. Legia Warszawa) / 500
 - 2.5.4. Odsprzedaż praw do transmisji w systemie *pay-per-view* (na przykładzie Sportfive) / 500
 - 2.6. Artykuł 102 TFUE w praktyce krajowej (wzmianka) / 501
 - 2.7. Podsumowanie / 501

Rozdział V

Inne organizacje sportowe w polskim sporcie (wzmianka) / 504

1. Inne organizacje sportowe / 504
2. Polski Komitet Olimpijski i Paraolimpijski (zarys tematyki) / 505
 - 2.1. Polski Komitet Olimpijski / 505
 - 2.2. Ruch paraolimpijski / 507

Część czwarta

Rozstrzyganie sporów / 509

Rozdział I

Odpowiedzialność dyscyplinarna / 511

1. Uwagi wstępne / 511
2. Kluby sportowe jako podmioty podlegające odpowiedzialności dyscyplinarnej / 514
3. Praktyka polskich związków sportowych oraz federacji międzynarodowych / 518
 - 3.1. Odpowiedzialność dyscyplinarna w sportach indywidualnych i drużynowych na podstawie statutów i regulaminów pzs oraz dokumentów międzynarodowych federacji sportowych / 518
 - 3.2. Wnioski / 536
 - 3.2.1. Regulaminy dyscyplinarne / 536
 - 3.2.2. Odwołanie do Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy PKOl i innych sądów / 539
 - 3.2.3. Federacje międzynarodowe / 539
4. Konstrukcja winy klubu oraz odpowiedzialność cywilnoprawna / 540
5. Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność cywilnoprawna / 544
6. Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie jako element stosunku prywatnoprawnego / 545
7. Zdarność arbitrażowa spraw dyscyplinarnych / 546

Rozdział II

Sądy polubowne w sporcie – zagadnienia teoretyczne i praktyka funkcjonowania / 548

1. Rozstrzyganie sporów w sporcie / 548
 - 1.1. Wprowadzenie / 548
 - 1.2. Zalety i wady sądownictwa polubownego w kontekście postępowań „sportowych” / 552
 - 1.3. Mediacja w sporcie / 555
2. *The Court of Arbitration for Sport (CAS)* w Lozannie / 556
 - 2.1. Geneza CAS / 556
 - 2.2. Status CAS i klauzule arbitrażowe / 558
 - 2.2.1. Konwencja Nowojorska / 558
 - 2.2.2. Jednostki organizacyjne w CAS / 558
 - 2.2.3. Zapis na CAS / 558
 - 2.2.4. Klauzula arbitrażowa przez odesłanie w praktyce CAS / 559
 - 2.3. Kompetencje CAS i arbitrzy / 560
 - 2.4. Rodzaje postępowań / 561
 - 2.5. Zarzuty w stosunku do CAS – sprawa Pechstein / 562
 - 2.6. Możliwość kwestionowania wyroków CAS w Polsce w oparciu o argumentację w sprawie Pechstein? / 566
 - 2.6.1. Wprowadzenie / 566
 - 2.6.2. Pozycja dominująca polskich związków sportowych i międzynarodowych federacji sportowej na gruncie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów / 567

- 2.6.3. *Res iudicata* / **568**
- 2.6.4. Naruszenie normy, o której mowa w art. 1169 § 3 k.p.c.? / **571**
- 2.6.5. Odmienność w interpretacji klauzuli porządku publicznego w Niemczech i w Polsce – skład arbitrów Trybunału Arbitrażowego do Spraw Sportu przy PKOl / **572**
- 2.6.6. Podsumowanie / **573**
- 3. Trybunał Arbitrażowy do Spraw Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim (rola i kompetencje) / **574**
 - 3.1. Geneza i kompetencje oraz rola Trybunału Arbitrażowego do Spraw Sportu przy PKOl / **574**
 - 3.2. Arbitraż przymusowy (obligatoryjny) / **577**
 - 3.2.1. Podstawa prawna i kompetencje Trybunału Arbitrażowego / **577**
 - 3.2.2. Arbitraż przymusowy a klauzula arbitrażowa przez odesłanie. „Normatywny” arbitraż przymusowy a „wewnątrzfederacyjny” arbitraż przymusowy / **578**
 - 3.2.3. Nowela 2015 r. – przywrócenie normatywnego arbitrażu przymusowego i wstępna ocena nowych rozwiązań / **581**
 - 3.2.4. Kontekst międzynarodowy / **584**
 - 3.2.4.1. Uwagi ogólne / **584**
 - 3.2.4.2. Polski model na wzór modelu szwajcarskiego? / **586**
 - 3.2.4.3. Czy statuty federacji sportowych narzucają wymóg regulacji normatywnej? / **589**
 - 3.2.4.3.1. Uwagi wstępne / **589**
 - 3.2.4.3.2. Międzynarodowa Federacja Piłki Nożnej (FIFA) / **590**
 - 3.2.4.3.3. Międzynarodowa Federacja Koszykówki (FIBA) / **590**
 - 3.2.4.3.4. Międzynarodowa Federacja Narciarska (FIS) / **591**
 - 3.2.4.3.5. Międzynarodowe Stowarzyszenie Federacji Lekkoatletycznych (IAAF) / **591**
 - 3.2.4.3.6. Międzynarodowa Federacja Siatkówki (FIVB) / **592**
 - 3.2.4.3.7. Międzynarodowa Federacja Hokeja na Lodzie (IIHF) / **593**
 - 3.2.4.3.8. Międzynarodowa Federacja Piłki Ręcznej (IHF) / **593**
 - 3.2.4.3.9. Podsumowanie / **594**
 - 3.2.4.4. Przykład hiszpański / **594**
 - 3.2.4.5. Przykłady brytyjskie i niemieckie / **595**
 - 3.2.4.6. Podsumowanie / **596**

- 3.2.5. Ocena normatywnego arbitrażu przymusowego w polskiej doktrynie / **596**
- 3.2.6. Konkluzja / **601**
- 3.3. Skład Trybunału – arbitrzy / **603**
- 3.4. Rodzaje postępowań przed Trybunałem – aktualny stan prawny i kwestie sporne (sprawy regulaminowe a dyscyplinarne) / **604**
- 3.5. Możliwość kwestionowania wyroków Trybunału Arbitrażowego do Spraw Sportu przy PKOl w polskim sporcie w oparciu o argumenty w sprawie Pechstein – analiza i ocena / **607**
 - 3.5.1. Wprowadzenie / **607**
 - 3.5.2. Skład Trybunału Arbitrażowego do Spraw Sportu przy PKOl w świetle wyroku w sprawie Pechstein / **608**
 - 3.5.3. Konkluzja / **611**
- 3.6. Skarga kasacyjna od wyroku Trybunału Arbitrażowego do Spraw Sportu / **613**
- 3.7. Faktyczna kontrola PKOl nad polskim sportem / **615**
- 4. Inne sądy polubowne oraz „organy jurysdykcyjne” w polskim sporcie – teoria i praktyka / **616**
 - 4.1. Sądy polubowne w sportach indywidualnych i drużynowych na podstawie statutów i regulaminów (pzs) oraz dokumentów międzynarodowych federacji sportowych / **616**
 - 4.2. Organy „jurysdykcyjne” PZPN / **626**
 - 4.2.1. Wprowadzenie / **626**
 - 4.2.2. Izba do Spraw Rozwiązywania Sporów Sądowych / **626**
 - 4.2.3. Piłkarski Sąd Polubowny / **628**
 - 4.3. Inne sądy polubowne w polskim sporcie / **629**
 - 4.3.1. Wprowadzenie / **629**
 - 4.3.2. Koszykarski Trybunał Arbitrażowy / **629**
 - 4.3.3. Sąd Polubowny Profesjonalnej Ligi Piłki Siatkowej / **630**
 - 4.4. Ocena prawna rozwiązań dotyczących sądów polubownych w obszarze sportu i ocena zasadności kwestionowania ich wyroków w oparciu o argumenty w sprawie Pechstein / **630**
 - 4.5. Sądy polubowne w polskich związkach sportowych i międzynarodowych federacjach sportowych – wnioski / **632**
 - 4.5.1. Wprowadzenie / **632**
 - 4.5.2. Wnioski na gruncie krajowym (polskie związki sportowe) / **633**
 - 4.5.3. Konkluzje na gruncie międzynarodowym (międzynarodowe federacje sportowe) / **635**

Podsumowanie i wnioski finalne / 637

Podsumowanie i ocena rozwiązań przyjętych w ustawie o sporcie / **637**

Wnioski *de lege lata* / **643**

Wnioski *de lege ferenda* i proponowane kierunki prac badawczych
na przyszłość / **649**

Orzecznictwo / 653

Bibliografia / 659

Skorowidz / 677

Wykaz skrótów

1. Źródła prawa

AGG	Allegemeinen Gleichbehandlungsgesetz
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch, niemiecki kodeks cywilny z 1896 r.
Biała Księga	Biała księga na temat sportu z dnia 11 lipca 2007 r. przedstawiona przez Komisję Europejską Radzie, Parlamentowi, Komitetowi Regionów oraz Europejskiemu Komitetowi Społeczno-Ekonomicznemu, COM (2007) 391
Europejska Konwencja Praw Człowieka	Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284)
GWB	Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen
k.c.	ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 380 z późn. zm.)
k.k.	ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 1137)
Konstytucja RP	Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm., sprost. Dz. U. z 2001 r. Nr 28, poz. 319)
k.p.c.	ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 101 z późn. zm.)
k.s.h.	ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1030 z późn. zm.)
NLRA	National Labor Relations Act
nowela z 2015 r.	ustawa z dnia 23 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o sporcie oraz ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. poz. 1321)
p.p.s.a.	ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 718 z późn. zm.)

pr. adw.	ustawa z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 615 z późn. zm.)
pr. aut.	ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 666 z późn. zm.)
pr. bank.	ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 128 z późn. zm.)
pr. łow.	ustawa z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 2168 z późn. zm.)
pr. stow.	ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1393 z późn. zm.)
TFUE	Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012 r., s. 47)
Traktat z Lizbony	Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, sporządzony w Lizbonie dnia 13 grudnia 2007 r. (Dz. U. z 2009 r. Nr 203, poz. 1569)
u.f.	ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 40)
u.k.f. z 1984 r.	ustawa z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej (Dz. U. Nr 34, poz. 181 z późn. zm.) – nieobowiązująca
u.k.f. z 1996 r.	ustawa z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej (tekst jedn.: Dz. U. z 2007 r. Nr 226, poz. 1675 z późn. zm.) – nieobowiązująca
u.o.k.k.	ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 184 z późn. zm.)
u.POT	ustawa z dnia 25 czerwca 1999 r. o Polskiej Organizacji Turystycznej (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 156)
u.s.	ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 176 z późn. zm.)
u.s.k.	ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym (Dz. U. Nr 155, poz. 1298 z późn. zm.)
ustawa o KRS	ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. – o Krajowym Rejestrze Sądowym (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1142 z późn. zm.)
ZGB	Zivilgesetzbuch (szwajcarski kodeks cywilny z 1907 r.)
ZPO	Zivilprozessordnung (niemiecki kodeks postępowania cywilnego z 1877 r.)

2. Organy orzekające

BGH	Bundesgerichtshof (niemiecki Federalny Sąd Najwyższy)
CAS	The Court of Arbitration for Sport (Trybunał Arbitrażowy do Spraw Sportu z siedzibą w Lozannie)
ETS	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
KRS	Krajowy Rejestr Sądowy

NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
SA	sąd apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
TK	Trybunał Konstytucyjny
UOKiK	Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
WSA	wojewódzki sąd administracyjny

3. Organizacje

FIBA	Międzynarodowa Federacja Koszykówki
FIFA	Międzynarodowa Federacja Piłki Nożnej
FIG	Międzynarodowa Federacja Gimnastyczna
FINA	Światowa Federacja Pływacka
FIS	Międzynarodowa Federacja Narciarska
FIVB	Międzynarodowa Federacja Siatkówki
GKKF	Główny Komitet Kultury Fizycznej
GKKFiT	Główny Komitet Kultury Fizycznej i Turystyki
IAAF	Międzynarodowe Stowarzyszenie Federacji Lekkoatletycznych
IBF	International Boxing Federation
IFAB	International Football Assosiation Board
IHF	Międzynarodowa Federacja Piłki Ręcznej
IIHF	Międzynarodowa Federacja Hokeja na Lodzie
ISU	Międzynarodowa Federacja Łyżwiarstwa Szybkiego
ITF	Międzynarodowa Federacja Tenisowa
IWF	Międzynarodowa Federacja Podnoszenia Ciężarów
MKOl	Międzynarodowy Komitet Olimpijski
MZPN	Mazowiecki Związek Piłki Ręcznej
NCAA	National College Athletic Association
PKOl	Polski Komitet Olimpijski
PZHL	Polski Związek Hokeja na Lodzie
PZKosz	Polski Związek Koszykówki
PZPN	Polski Związek Piłki Nożnej
PZPS	Polski Związek Piłki Siatkowej
PZTS	Polski Związek Tenisa Stołowego
RFEA	Real Federación Española de Atletismo (Hiszpańska Federacja Lekkiej Atletyki)
RFL	Rugby Football League (Federacja Rugby w Wielkiej Brytanii)
UEFA	Europejska Unia Piłki Nożnej
USOC	United States Olympic Committee
WADA	Światowa Agencja Antydopingowa
WADC	Międzynarodowy Kodeks Antydopingowy
WBA	World Boxing Association
WBC	World Boxing Council

WBF	World Boxing Federation
WBO	World Boxing Organization
ZPZS	Związek Polskich Związków Sportowych

4. Czasopisma i publikatory

EPS	Europejski Przegląd Sądowy
GSP	Gdańskie Studia Prawnicze
KPP	Kwartalnik Prawa Prywatnego
Legalis	system informacji prawnej Wydawnictwa C.H. Beck
LEX	system informacji prawnej LEX
MoP	Monitor Prawniczy
NGB	National Governing Body (organizacja uznana za wiodącą organizację w danym sporcie w myśl przepisów olimpijskich)
OSA	Orzecznictwo Sądów Administracyjnych
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Cywilna
ONSAiWSA	Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego i wojewódzkich sądów administracyjnych
PiP	Państwo i Prawo
POSAG	Przegląd Orzecznictwa Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
PPH	Przegląd Prawa Handlowego
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
PS	Przegląd Sądowy
PUG	Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
RPEiS	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Społeczny

5. Inne

e.V.	eingetragener Verein
NLRB	National Labor Relations Board
pzs	polski związek sportowy
SRK	Standard Representation Contract

6. Literatura ogólna

Haas, Martens, Sportrecht	U. Haas, D.-R. Martens, <i>Sportrecht – eine Einführung in die Praxis</i> , Zürich 2011
Sport: Law and Practice	<i>Sport: Law and Practice</i> , red. A. Lewis, J. Taylor, Haywards Heath 2014
Champion, Sports Law	W.T. Champion, <i>The Fundamentals of Sports Law</i> , Danvers 2004

Wstęp

Pojęcie „sport” pochodzi ze średniowiecznego angielskiego *sporten*, czyli bawić się, oraz z łacińskiego *desporto*, co literalnie znaczy unieść¹. Już więc sama geneza tego słowa mogłaby wskazywać, że nie ma ono z prawem wiele wspólnego. Prawo i zabawa nie idą w parze².

To jednak jedynie pozory. Prawo jest w sporcie wszechobecne, choć rzadko dostrzegane. Przynajmniej w Polsce. Amerykanie już dawno zdali sobie sprawę z nieuchronności tego związku i – jak to zgrabnie ujął jeden z przedstawicieli tamtejszej doktryny już w 2004 r. – „obecnie trzeba być prawnikiem, żeby czytać strony sportowe”³. W Polsce zaczyna występować podobne zjawisko. Wystarczy popatrzeć na treść artykułów ze stron sportowych prasy codziennej. W momencie, w którym powstaje pierwsza wersja tych słów, *Gazeta Wyborcza* opublikowała na stronach sportowych cztery artykuły – *Liga Mistrzów. UEFA ukarze Lecha*⁴, *Tragedia lekkoatletyki. Walka z dopingiem*⁵, *Tour de Pologne. Matteo Pelucchi wygrał 2. etap. Olbrzymia kraksa na finiszu*⁶ oraz *Czerniak z pierwszym medalem, szykuje się na więcej*⁷. Pierwszy z tych artykułów dotyczy ukarania Lecha Poznań karą regulaminową przez Europejską Federację Piłki Nożnej (UEFA)⁸ za rasistowski wybryk

¹ Webster's II New Collegiate Dictionary, Boston 2005, s. 1094. Niektóre źródła podają też, że określenie „sport” pochodzi od równie starego angielskiego słowa *disport*, które również oznacza zabawę.

² Na temat roli zabawy w kulturze poświęcona jest znana książka holenderskiego historyka i antropologa J. Huizinga, *Homo ludens. Zabawa jako źródło kultury*, Warszawa 2011.

³ „(...) these days one must be a lawyer to read the sports pages”. W.T. Champion, *The Fundamentals of Sports Law*, Danvers 2004, s. v.

⁴ H. Urbaniak, *Liga Mistrzów. UEFA ukarze Lecha*, <http://www.sport.pl/pilka/1,65041,18483062,liga-mistrzow-uefa-karze-lecha.html>, dostęp w dniu 4 sierpnia 2015 r.

⁵ Wywiad z Michałem Rynkowskim, *Tragedia lekkoatletyki. Walka z dopingiem*, <http://www.sport.pl/lekkoatletyka/1,64989,18483054,tragedia-lekkoatletyki-walka-z-dopingiem.html>, dostęp w dniu 4 sierpnia 2015 r.

⁶ *Tour de Pologne. Matteo Pelucchi wygrał 2. etap. Olbrzymia kraksa na finiszu*, <http://www.sport.pl/sport/1,144964,18482603,tour-de-pologne-matteo-pelucchi-wygral-2-etap-olbrzymia-kraksa.html>, dostęp w dniu 4 sierpnia 2015 r.

⁷ A. Kulasek, Ł. Jachimiak, *Czerniak z pierwszym medalem, szykuje się na więcej*, <http://www.sport.pl/plywanie/1,64995,18483066,ms-w-plywaniu-czerniak-z-pierwszym-medalem-szykuje-sie-na.html>, dostęp w dniu 4 sierpnia 2015 r.

⁸ UEFA to skrót od *Union of European Football Associations* (fr. *Union des associations européennes de football*). UEFA działa w formie zarejestrowanego stowarzyszenia (*eingetragener Verein*) prawa szwajcarskiego z siedzibą w Nyon w Szwajcarii. W literaturze zagranicznej niekiedy podaje się błędnie, że UEFA jest spółką z ograniczoną odpowiedzialnością.

kibica, drugi dotyczy możliwości korzystania z paszportów biologicznych sportowców, co w założeniu ma wyeliminować doping, a trzeci – wypadku na jednym z etapów Tour de Pologne. Dwa z tych trzech artykułów dotyczą kwestii *stricte* prawnych, a trzeci o istotne kwestie prawne zahacza pośrednio! Popatrzmy na szczegóły.

Nałożenie kary regulaminowej na Lecha Poznań przez UEFA nastąpiło na podstawie regulaminu tej organizacji i zgodnie z przyjętą w UEFA procedurą. Lech Poznań ma prawo od tej decyzji się odwołać. Nie mówimy więc tu o niczym innym niż o prawie, i to w jego, być może, najciekawszej postaci – relacji pomiędzy normami prywatnymi (lub co najmniej tzw. miękkim prawem – regulamin UEFA) a normami powszechnie obowiązującymi, w dodatku na styku z regułami arbitrażowymi i wynikającymi z tego konsekwencjami.

W drugiej sprawie możliwość korzystania z paszportów biologicznych w Polsce jest ograniczona z uwagi na brak zgody Generalnego Inspektora Danych Osobowych. O tym, że to zagadnienie dotyczy prawa w czystej postaci, nikogo z Czytelników nie muszę chyba przekonywać.

I wreszcie trzeci artykuł – ten o kraksie na Tour de Pologne. Wprawdzie autorzy skupiają się na skutkach sportowych tego wydarzenia, ale uważny prawnik od razu zidentyfikuje tu wiele ciekawych zagadnień prawnych: kto odpowiada za wypadek – czy tylko jego bezpośredni sprawca, czy może także organizator imprezy? Co z odpowiedzialnością dyscyplinarną bezpośredniego sprawcy? Czy ewentualna decyzja o jego wykluczeniu z wyścigu będzie miała skutki prawne i w jakim trybie może się on niej odwołać? I tak dalej.

Przedstawiony wyżej układ stron sportowych z gazet codziennych nie jest niczym niezwykłym. W wydaniu Rzeczypospolitej z kolejnego dnia – 5 sierpnia 2015 r. – ostatnia strona została przeznaczona niemal w całości na wywiad z Jackiem Purskim, szefem stowarzyszenia Nigdy Więcej, prowadzącego akcje obserwacyjne na polskich stadionach⁹. W wywiadzie poruszonych jest wiele kwestii prawnych – odpowiedzialność zbiorowa, klasyfikacje zachowań kibiców według UEFA i ich skutki dla klubów, odwołania od decyzji UEFA itd. Prawo, prawo, prawo. Tak to w dzisiejszym sporcie wygląda.

Może więc nieco zaskakiwać, że w polskiej literaturze jest tak mało opracowań poświęconych wyłącznie funkcjonowaniu klubów i organizacji sportowych. W doktrynie znaleźć można znakomite publikacje autorów zajmujących się zagadnieniami prawnymi związanymi ze sportem, którzy przy okazji swoich badań poświęcają uwagę także klubom i niektórym z tych organizacji, natomiast brakuje – jak się wydaje – pogłębionych analiz,

działnością założoną pod prawem szwajcarskim; przykładowo M. Beloff, T. Kerr, M. Demetriou, R. Beloff w swojej anglojęzycznej publikacji określają UEFA jako *limited liability company*, czyli spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością, którą UEFA z całą pewnością nie jest. Por. M. Beloff, T. Kerr, M. Demetriou, R. Beloff, *Sports Law*, London 2012, s. 23.

⁹ Nie piszemy donosów, wywiad z Jackiem Purskim, Rzeczypospolita z dnia 5 sierpnia 2015 r.

przeprowadzonych przy wykorzystaniu uznanych metod badawczych, dotyczących kompleksowo tej problematyki.

Jednocześnie międzynarodowe federacje sportowe i współpracujące z nimi krajowe federacje stały się, jak piszą niektórzy publicyści, piramidą, która jest „ważniejsza od władzy publicznej”, a zasób aktywów, jakimi dysponują międzynarodowe federacje, jest „obszerniejszy od budżetu niejednego kraju”¹⁰.

Przeciętny obserwator wydarzeń sportowych wie też mniej więcej, o jakie organizacje chodzi, kiedy słyszy o PZPN, MKOl, PKOl, UEFA, FIFA czy WBO. Jednak nawet osoby, które zajmują się sportem zawodowo – nie mówiąc już o przeciętnym widzu – nie zawsze zdają sobie sprawę z tego, co te skróty dokładnie oznaczają, i jaka jest forma prawna tych wszystkich podmiotów.

Dla prawnika różnice w charakterze tych organizacji mają kluczowe znaczenie. W razie ewentualnego sporu okoliczność, że PZPN (Polski Związek Piłki Nożnej) to polski związek sportowy w rozumieniu ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie¹¹, MKOl (Międzynarodowy Komitet Olimpijski) to stowarzyszenie *non-profit* prawa szwajcarskiego, UEFA to zarejestrowane stowarzyszenie prawa szwajcarskiego, WBO to spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Puerto Rico, a PKOl to związek stowarzyszeń prawa polskiego – ma istotne znaczenie prawne.

We współczesnym sporcie spotykamy też tak nietypowe formy prawne, jak choćby *America's Cup* funkcjonujący na podstawie dziewiętnastowiecznego aktu darowizny (*Deed of Gift*), zmienionego następnie przez postanowienia (*orders*) Sądu Najwyższego Stanu Nowy Jork z dnia 17 grudnia 1956 r. i 5 kwietnia 1985 r.¹².

Pogłębiona analiza prawna poświęcona podmiotom funkcjonującym we współczesnym sporcie jest więc jak najbardziej uzasadniona.

Przygotowując niniejszą monografię, z pokorą staję w gronie tych wszystkich autorów, którzy próbują połączyć sport i prawo. Przypomnijmy też, że już w 1672 r. w Wittenberdze na wydziale prawa tamtejszego uniwersytetu niejaki Christano Bohemio obronił

¹⁰ Cytaty pochodzą z felietonu redaktora naczelnego Rzeczypospolitej, B. Chraboty. Por. B. Chrabota, *Pod rządami Blattera i Wal-Martu*, Rzeczypospolita – Plus Minus z dnia 20–21 lutego 2016 r., s. 3.

¹¹ Tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 715 z późn. zm.

¹² *America's Cup* to jednocześnie najstarsze trofeum w sporcie. Pierwszy wyścig został zorganizowany w 1851 r. przez *Royal Yacht Squadron* w Anglii. Komandor klubu, z którego pochodził zwycięski żaglowiec, John Cox Stevens, przekazał, na mocy wspomnianego aktu darowizny, trofeum na rzecz klubu, zastrzegając jednocześnie, że ma on być „a perpetuall challenge cup for friendly competition between nations”. Amerykańskie zespoły reprezentujące *New York Yacht Club* skutecznie broniły trofeum przed jego utratą przez 132 lata – najdłuższe pasmo zwycięstw we współczesnym sporcie – aż do 1983 r., kiedy trofeum trafiło do reprezentantów Australii. Przy czym słowo „America” w nazwie zawodów nie oznacza odniesienia do kraju, tylko nawiązuje do nazwy pierwszego żaglowca, który wygrał pierwsze regaty (żaglowiec *America* z *New York Yacht Club*).

pracę doktorską zatytułowaną *De Athletis Et Gladiatoribus Penitus Tollendis*, co można przetłumaczyć jako Cała wiedza o atletach i gladiatorach¹³.

Polska doktryna jest w tej dziedzinie nieco młodsza. Nie ucieka jednak od analizowania trudnych zagadnień. Wskazać tu trzeba w pierwszym rzędzie na A.J. Szwarca, A. Wacha i A. Kijowskiego, którzy od dekad skutecznie budują doktrynę polskiego prawa sportowego. Także S. Jędruch położył olbrzymie zasługi w rozwoju tej dziedziny.

Przy tej okazji należy poczynić jedno wyjaśnienie. Jak każdy czytelnik z pewnością zauważy, w niniejszej monografii obszernie polemizuję z poglądami komentatorów do ustawy o sporcie – W. Cajsela, M. Badury, H. Basińskiego, G. Kałużnego, M. Wojcieszaka oraz zespołu autorów, kierowanego przez M. Gniatkowskiego, jak również z poglądami autora najnowszego podręcznika do prawa sportowego – S. Fundowicza. Nie jest to jednak wynikiem przekonań o nieprzydatności wykonanych przez nich analiz. Przeciwnie, uważam że ci autorzy wykonali znakomitą pracę i należą im się szczególne podziękowania za podjęcie się trudu poddania kompleksowej analizie stosunkowo mało opisanych w literaturze przedmiotu zagadnień. Niemniej jednak nauka rozwija się tylko dzięki twórczej dyskusji, dlatego też w niniejszej monografii nie unikam stawiania nieformułowanych wcześniej pytań, jak również polemizowania z prezentowanymi w doktrynie poglądami.

¹³ O tym opracowaniu i szczegółach rozważań siedemnastowiecznego doktoranta szczegółowo pisze M. Schneider. Por. M. Schneider, *Sponsoring von Hochleistungssportlern unter rechtshistorischen und verfassungsrechtlichen Gesichtspunkten*, Frankfurt am Main 1998, s. 43–44.

Część pierwsza

Organizacja sportu – zagadnienia wstępne

Rozdział I

Zagadnienia wprowadzające

1. Zakres badań, warsztat, główny cel badawczy

1.1. Zakres przedmiotowy badań i proponowany sposób ujęcia tematu

Przedmiotem niniejszej monografii jest analiza sposobu funkcjonowania klubów i organizacji sportowych z uwzględnieniem relacji pomiędzy tymi podmiotami a organami administracji.

Wyjaśniając zakres przedmiotowy pracy, należy zwrócić przede wszystkim uwagę na pojęcie organizacji sportowych. Może ono budzić wątpliwości zarówno w odniesieniu do znaczenia terminu „organizacja sportowa”, jak i – w przypadku przedstawienia określonych rodzajów takich organizacji, lecz nie wszystkich znanych prawu polskiemu – w odniesieniu do kryteriów wyboru tych organizacji, które zostaną poddane analizie w odróżnieniu od organizacji pominiętych.

W niniejszej pracy przyjęto, że przedmiotem badań będą kluby sportowe, związki sportowe, polskie związki sportowe i kilka jeszcze innych instytucji, np. Polski Komitet Olimpijski czy (pomocniczo) międzynarodowe federacje sportowe. Jest zatem oczywiste, że zrezygnowano z omawiania pewnej grupy organizacji zajmujących się sportem, które wydają się odgrywać mniej istotną rolę praktyczną lub które trudno uznać za kluczowe dla rozwoju sportu bądź wzorcowe (paradygmatyczne) dla instytucjonalizacji procesu rozwoju sportu w Polsce. Pominięto więc w niniejszej pracy takie podmioty jak spółkę PL.2012+ sp. z o.o., zarządzającą Stadionem Narodowym w Warszawie, ośrodki sportu i rekreacji, działające w formie zakładów budżetowych czy spółki i stowarzyszenia organizujące rozgrywki sportowe w sportach, w których nie funkcjonują polskie związki sportowe; jednocześnie o niektórych organizacjach sportowych, takich jak Polski Komitet Paraolimpijski zamieszczono jedynie wzmiankę. Wobec takiego rozstrzygnięcia powstają dwa istotne pytania. Po pierwsze, czy dokonanie takiego wyboru jest z powodów

metodologicznych dopuszczalne oraz, po drugie, czy kryteria dokonania selekcji spośród różnych organizacji zapewniają trafność całościowej analizy i spełniają wymogi rzetelności badań naukowych.

W zakresie pierwszego problemu, czyli selekcji organizacji zasługujących na analizę oraz organizacji pominiętych, należy stwierdzić, co następuje. Różnorodność organizacji sportowych występująca w Polsce powoduje, że pojawia się problem cech, jakie mogłyby służyć zdefiniowaniu wyrażenia „organizacja sportowa”¹⁴. Prawdłowo sformułowana definicja, zarówno sprawozdawcza, jak i projektująca, powinna wskazywać istotne cechy, które zarazem byłyby konieczne, aby pewien twór organizacyjny mógł być nazywany organizacją sportową. Kłopot wszakże w tym, że ze względu na różnorodność zasad tworzenia i działania instytucji oraz sposobów kształtowania sportu w Polsce nie da się wyodrębnić takich cech, które byłyby właściwe dla wszystkich możliwych organizacji sportowych. Zawsze może się okazać, że pewien sposób współdziałania ludzi pozbawiony jest cechy istotnej dla innych sposobów działania uznawanych przez ludzi i nazywanych organizacjami sportowymi. Istnieje wszakże sposób rozwiązania powyższych wątpliwości i dylematów znany naukom prawnym od co najmniej pół wieku. Został on przyjęty i rozwinięty wielokrotnie w kwestii tak fundamentalnej, jak odpowiedzi na pytania: co jest prawem lub co nazywamy prawem. Dla przykładu, już w połowie XIX w. zastanawiano się, czy prawo międzynarodowe publiczne, zwłaszcza traktatowe, może być uznane za prawo w ścisłym tego słowa znaczeniu (*law in a strict sense*) w sytuacji, gdy brakuje mu kardynalnej cechy: nie pochodzi od jednego, najwyższego rangą autorytetu w określonym społeczeństwie, zwykle zwanego suwerenem. Wątpliwości takie były zgłaszano zarówno w Wielkiej Brytanii (John Austin), jak i w Austrii. Rozwiązanie zaproponował Herbert L.A. Hart w swojej słynnej pracy „Pojęcie prawa” z 1961 r. Posłużył się przy tym metaforą sporu o znaczenie słowa „pojazd” w hipotetycznym przypadku zapisania w regulaminie publicznego parku „zakazu wjazdu pojazdów do parku”. Hart wskazuje, że niewątpliwie „Jeśli coś jest samochodem, to jest pojazdem”. Zdarzają się wszakże przypadki wątpliwe, np. czy słowo „pojazd” obejmuje również rowery, samoloty, wrotki, a można by dodać również wózki inwalidzkie¹⁵. W takich przypadkach Hart mówi: próby zbudowania adekwatnej definicji językowej będą bezowocne, należy zatem polegać nie tyle na językowej strukturze naszych wypowiedzi (w tym wypadku norm regulaminu parku), ile na sposobach używania terminu „pojazd” przez osoby posługujące się danym językiem. Decyduje więc sposób użycia języka, a nie struktura logiczna słowa lub wyrażenia. W takim kontekście H.L.A. Hart podkreśla, że nie będziemy mieli wątpliwości co do samochodów osobowych, ciężarówek i motocykli, jako pojazdów, których obecność w parku jest niepożądana. Są to tzw. centralne przypadki (*central cases*) lub przy-

¹⁴ Warto też zauważyć, że pojęcie „organizacja sportowa” w ujęciu nauk ekonomicznych może obejmować podmioty, które w ujęciu nauk prawnych zdają się nie mieć tego charakteru. Przykładem mogą być szkoły mistrzostwa sportowego, finansowane jako jednostki budżetowe i funkcjonujące na podstawie specjalnych przepisów, które przez autorów z zakresu nauk ekonomicznych są wymieniane w jednym rzędzie z klubami sportowymi (mimo oczywistych odmienności prawnych) i określane są jako „organizacje sportowe” bądź „podstawowe jednostki w skali mikro w sporcie”. Tak M. Góral, J. Górka, *KKS Lech Poznań jako przykład współczesnej organizacji sportowej* (w:) P. Kuźbik, F. Moterski (red.), *Zarządzanie w sporcie. Organizacje. Ludzie. Marketing*, Łódź 2015, s. 77–78.

¹⁵ H.L.A. Hart, *Pojęcie prawa*, Warszawa 1998, s. 174 i n.

padki uznawane za jądro znaczeniowe określonego słowa. Kłopot pojawi się natomiast przy rozstrzyganiu, czy zakaz wjazdu obejmuje owe przypadki graniczne (penumbra, elementy cienia semantycznego danego słowa) takie jak rower czy wózek inwalidzki. W tej sytuacji władzę interpretowania należy pozostawić określonym instytucjom władczym, zwłaszcza sędziom. To oni będą mogli podjąć decyzję, czy w ramach danego stanu faktycznego należy dopuścić rowery bądź wózki inwalidzkie do przestrzeni parkowej.

Rozwiązanie Harta ma zastosowanie nie tylko w procesie decydowania na podstawie reguł prawnych i podobnych standardów normatywnych, lecz także do przesądzania kwestii merytorycznych w badaniach naukowych. Herbert L.A. Hart, powołując się na praktykę użycia słowa „prawo”, stwierdził jednoznacznie, że prawo międzynarodowe publiczne, choć nie pochodzące od suwerena, będzie prawem w ścisłym tego słowa znaczeniu, gdyż tak jest nazywane i rozumiane społecznie. Prawo boskie lub prawo naturalne takiego szeroko zakrojonego wsparcia nie mają, zatem mogą być włączone do kategorii „prawo” dopiero na podstawie dobrze uzasadnionej decyzji badacza. Jest to zwykle decyzja oparta na szerokim swobodnym uznaniu (decyzja dyskrejonalna), ale konieczna, aby nie wpaść w pułapkę otwartości znaczeniowej języka.

Powyższe stanowisko metodologiczne pozwala uniknąć sporu, czy wszystkie formy (w pierwszej mierze społecznej) aktywności odnoszące się do sportu wymagają analizy jako organizacje sportowe, czy też można wybrać spośród nich niektóre bez narażania się na zarzut niejasności lub nawet braku przekonujących kryteriów wyboru. Dlatego za takie kryterium uznano w niniejszej pracy społeczne znaczenie (doniosłość) klubów sportowych, związków sportowych, polskich związków sportowych oraz jeszcze kilku instytucji i form organizacyjnych. Inne przypadki organizacji sportowych uznano za mniej ważne dla analizy procesu organizowania i rozwoju sportu w Polsce.

Powyższe wywody odpowiadają w dużej mierze na pytanie, dlaczego właśnie kluby i związki sportowe oraz polskie związki sportowe znajdują się w centrum analizy. Dodatkowo należy wskazać na fakt, że kluby i związki sportowe są podstawowymi jednostkami organizacyjnymi we współczesnym sporcie¹⁶. Oczywiście same kluby i związki sportowe bez sportowców nie mają racji bytu, ale również ci ostatni bez klubów i związków sportowych też nie mogą funkcjonować. Naturalnie nic nie stoi na przeszkodzie, aby uprawiać daną dyscyplinę sportową bez udziału jakiegokolwiek zorganizowanej struktury. Robią to miliony ludzi, z tym że nie jest to sport w rozumieniu zorganizowanej rywalizacji sportowej. Tego rodzaju rywalizacja wymaga ustalenia reguł, zarówno reguł gry, jak i zasad organizacyjnych, terminarza, procedur, środków odwoławczych, zasad transferu graczy w trakcie i poza zasadniczym okresem rozgrywek itd. Za to wszystko odpowiadają związki sportowe oraz kluby.

¹⁶ Tak również: A.J. Szwarc, *Nowe regulacje prawne dotyczące statusu prawnego polskich klubów i związków sportowych* (w:) A.J. Szwarc (red.), *Status prawny polskich klubów i związków sportowych*, Poznań 2000, s. 24. Podobnie, w ujęciu nauk ekonomicznych w odniesieniu do klubów sportowych M. Góral, J. Górka, *KKS Lech Poznań jako przykład współczesnej organizacji sportowej* (w:) *Zarządzanie w sporcie. Organizacje. Ludzie. Marketing*, P. Kuźbik, F. Moterski (red.) Łódź 2015, s. 77–78.

Kolejnym powodem jest stosunkowo obszerna regulacja ustawowa dotycząca tej tematyki. Klubom i polskiemu związkowi sportowemu ustawodawca poświęcił dużo miejsca w ustawie z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie¹⁷, podstawowym akcie prawnym regulującym zagadnienia związane ze sportem. Główne instrumenty nadzoru nad polskim sportem, jakimi dysponują organy administracji, są skierowane do polskich związków sportowych. Wszystko to wskazuje na rolę, jaką w świecie sportu odgrywają zarówno związki sportowe, jak i kluby.

Z tych wszystkich powodów zakres badań obejmuje w pierwszym rzędzie związki sportowe, polskie związki sportowe i kluby sportowe. W tych miejscach, w których było to konieczne lub uzasadnione, znalazła się analiza funkcjonowania w ramach porządku prawnego innych podmiotów, takich jak Polski Komitet Olimpijski, organy administracji nadzorujące sport czy międzynarodowe federacje sportowe.

Przechodząc teraz do samego sposobu opisanego zagadnień analizowanych w ramach niniejszej monografii, wypada zauważyć, że w polskiej literaturze prawniczej przyjmowano dotychczas jeden z trzech sposobów pisania o zagadnieniach prawnych związanych ze sportem. Po pierwsze, można analizować i opisywać prawo sportowe w ujęciu danej dyscypliny sportu¹⁸. Po drugie, można analizować określone instytucje prawne, charakterystyczne dla sportu¹⁹. I wreszcie po trzecie, można analizować prawo sportowe w zależności od jego źródła, skupiając się na normach krajowych (ustawa o sporcie²⁰), normach prawa europejskiego²¹ czy wewnętrznych normach ustanawianych przez związki i federacje sportowe. Każde z tych podejść ma swoje zalety, ale również i ograniczenia.

W przypadku podejścia pierwszego kłopotem jest znalezienie wspólnego mianownika dla norm różnego rodzaju i charakteru – norm zawartych w regulaminach wewnętrznych związków sportowych, regulaminach federacji światowych, aktach korporacyjnych, takich jak statut czy umowa spółki, przepisach powszechnie obowiązującego prawa. W przypadku opracowań o charakterze podręcznika czy praktycznego przewodnika po świecie prawa sportowego, zwłaszcza adresowanego do osób niebędących prawnikami, a zajmujących się określonym sportem, jest to prawdopodobnie podejście najlepsze, choć może niezbyt odpowiednie dla opracowań naukowych. Wadą tego podejścia jest także i to, że ogranicza się ono do analizowania jednej, konkretnej struktury sportowej. To trochę tak, jakby omawiać konstrukcję banku na przykładzie konkretnego banku średniej wielkości, będącego częścią międzynarodowej grupy kapitałowej i udzielającego jedynie

¹⁷ Tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 715 z późn. zm.

¹⁸ Na przykład piłce nożnej jest poświęcone opracowanie: A.J. Szwarc (red.), *Prawne problemy sportu piłkarskiego*, Poznań 2013 (Poznań 2011), sportowi żużlowemu zaś opracowanie: A.J. Szwarc (red.), *Prawne problemy sportu żużlowego*, Poznań 2011. Na marginesie można wspomnieć, że w starszych opracowaniach zajmowano się także sportem jako całością, w ujęciu zawodowym bądź amatorskim. Por. m.in. A.J. Szwarc (red.) *Prawne problemy sportu zawodowego*, Poznań 1995.

¹⁹ Por. A. Wach, *Alternatywne formy rozwiązywania sporów sportowych*, Warszawa 2005.

²⁰ Por. A.J. Szwarc (red.), *Ustawa o sporcie*, Poznań 2011.

²¹ D. Kornobis-Romanowska (red.), *Sport w prawie europejskim, współczesne wyzwania dla teorii i praktyki*, Warszawa 2014; B. Rischka-Słowik, *Konstytucja sportu w Unii Europejskiej*, Warszawa 2014.

kredytów konsumenckich. Taka analiza z konieczności musi pomijać wszystkie inne banki – banki duże, a nie średnie, banki niebędące w strukturach międzynarodowych czy udzielające innych kredytów niż konsumenckie. Takie podejście, po pierwsze, nie pozwala na uchwycenie podobieństw i różnic pomiędzy strukturami stosowanymi w różnych grupach dyscyplin sportowych, po drugie, naraża na ryzyko zbytniego „zbliżenia” do przedmiotu badań i – na przykład – bezkrytycznego podchodzenia do wewnętrznych zestawów norm stosowanych w ramach danego polskiego związku sportowego czy federacji międzynarodowej, której ten pzs jest członkiem.

W przypadku podejścia drugiego – opisywania poszczególnych instytucji prawnych – ograniczeniem jest sama tematyka z natury rzeczy skupiająca się na jednej wybranej instytucji.

Podejście trzecie – analiza regulacji krajowych, regulacji z zakresu prawa europejskiego²² albo też wewnętrznych regulaminów międzynarodowych federacji sportowych jest szczególnie uzasadniona, gdy stanowi punkt wyjścia do oceny przepisów i doktryny z zakresu norm unijnych oraz orzecznictwa Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości²³, jednak i tak raczej przy założeniu, że takie opracowanie będzie mogło służyć jako element dalszych pogłębionych rozważań na gruncie przepisów krajowych.

Biorąc pod uwagę wskazane wyżej ograniczenia, zaproponowano inny sposób ujęcia tematu i oparto się na analizie relacji pomiędzy poszczególnymi podmiotami zaangażowanymi w sport, jak również opisaniu struktur prawnych w świecie polskiego sportu oraz ich odpowiedników w innych krajach, które – mimo że oparte na ogólnie obowiązujących przepisach prawa – są na tyle specyficzne, że zasługują na uwagę i omówienie w oderwaniu od ich „typowych” prawnych pobratymców. Celem jest więc nie tylko przedstawienie sposobu, w jaki funkcjonują podstawowe filary sportu – kluby sportowe oraz związki sportowe i polskie związki sportowe w rozumieniu ustawy o sporcie oraz kilka innych organizacji, lecz także omówienie sposobu, w jaki te podmioty ze sobą współpracują (oraz konkurują) oraz w jaki sposób kształtują się ich relacje z międzynarodowymi federacjami sportowymi. Będzie to więc ujęcie dynamiczne i funkcjonalne. Zamierzam również prezentować materiał normatywny (odpowiednie regulacje) w działaniu, a nie tylko od strony tekstów.

Pomijając kilka starszych pozycji²⁴, taki sposób nie był dotychczas prawie w ogóle stosowany w polskiej literaturze w odniesieniu do prawa sportowego. Lukę tę należy wypełnić.

²² Oczywiście normy z zakresu prawa unijnego stanowią także część porządku prawa polskiego; chodzi raczej o to, co stanowi punkt wyjścia i podstawę rozważań – czy przepisy ustawy o sporcie, czy przepisy, doktryna i judykatura unijna, czy wreszcie wewnętrzne regulaminy światowych organizacji sportowych.

²³ Polskie prawo powinno być, co do zasady, interpretowane zawsze zgodnie z prawem unijnym, a sam tryb weryfikacji zgodności projektowanych rozwiązań prawnych z przepisami unijnymi przesądza o tym, że o odrębności polskiego prawa od prawa unijnego trudno mówić. Sąd Najwyższy wielokrotnie wypowiadał się na temat obowiązku wykładni polskiego prawa w zgodzie z prawem europejskim, np. w uchwale z dnia 13 maja 2010 r., III SZP 2/10, LEX nr 577307. Por. także B. Kornobis-Romanowska, *Sąd krajowy w prawie wspólnotowym*, LEX/el. 2007.

²⁴ Dla przykładu: A.J. Szwarc (red.), *Status prawny polskich klubów...* oraz A. Kijowski (red.), *Status prawny sportowców*, Poznań 2001.

Sposób ten wiąże się jednak z dwoma trudnościami.

Z pierwszą z nich styka się każdy autor zajmujący się zagadnieniami prawnymi związanymi z uprawianiem sportu. W obszarze sportu mamy bowiem do czynienia z zagadnieniami z zakresu różnych obszarów prawa. Tytułem przykładu można wskazać na prawo handlowe (spółki kapitałowe), administracyjne (nadzór ministra właściwego do spraw kultury fizycznej nad polskimi związkami sportowymi), karne (korupcja i doping), prawo cywilne (odpowiedzialność za szkody wyrządzone w związku i w trakcie uprawiania sportu), podatkowe (stypendia i finansowanie sportu)²⁵ czy prawo pracy (umowy o pracę pomiędzy sportowcami a klubami). Wielu autorów zwracało uwagę na związane z tym komplikacje²⁶. Mówi się o tym, iż „sytuacja prawna sportowca jest złożona i coraz bardziej skomplikowana”²⁷ albo że „Problematyka [odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie – dopisek E.J.K.] jest złożona, mało poznana i trudna”²⁸.

Druga trudność wynika z przyjętego sposobu ujęcia tematu. Omówienie wybranych form prawnych na konkretnych przykładach ich typów oraz ich wzajemnych powiązań wymaga sięgania do różnych źródeł prawa i opisywania bardzo różnych zjawisk²⁹. Stowarzyszenie czy spółkę akcyjną można oczywiście opisywać *in abstracto*, tak aby prezentowane wywody były użyteczne w przypadku dowolnej spółki akcyjnej. Zrobiło to już jednak wiele wybitnych przedstawicieli doktryny prawa, poczynając – w przypadku spółek handlowych – od M. Allerhanda, a kończąc na wielu wybitnych naukowcach do dziś piszących i praktykujących (świadomie nie wymieniam nazwisk – aby kogoś nie pominąć). Moim zdaniem ciekawiej jest jednak poddać analizie i opisać konkretny typ spółki akcyjnej bądź stowarzyszenia. Będzie tak zwłaszcza wówczas, gdy ustawodawca, regulując jakiś podmiot prawa, wskazuje, że ogólne przepisy jego dotyczące należy stosować „odpowiednio” w przypadku jego szczególnego podtypu, tak jak to zrobił w przypadku polskich związków sportowych, działających jako stowarzyszenia lub związki stowarzyszeń, do których przepisy ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Pra-

²⁵ Problematyczna – i specyficzna dla sportu, a jednocześnie bardzo aktualna – jest choćby kwestia, do jakiego źródła należy przypisać uzyskiwane przez sportowców przychody. Por. na ten temat G. Borkowski, *Podatek dochodowy sportowca*, Glosa 2016, nr 1, s. 120–132 oraz uchwałę składu siedmiu sędziów NSA z dnia 22 czerwca 2015 r., II FPS 1/15, ONSAiWSA 2015, nr 6, poz. 101.

²⁶ Dobrze ujął to K. Romaniec: „Różnorodność problemów [w zakresie prawa sportowego – dopisek E.J.K.] wiąże się z tym, że prawo sportowe poprzez swoją różnorodność skupia, jak w soczewce, problemy dotyczące wszystkich dziedzin prawa przedstawione z pewnej szczególnej perspektywy (...)” [K. Romaniec, *Zjawisko niekompatybilności pozaprawnych regulacji sportowych z regulacjami prawnymi* (w:) A.J. Szwarc (red.), *Kompatybilność pozaprawnych regulacji sportowych z regulacjami sportowymi*, Poznań 2014, s. 70.

²⁷ A. Kijowski, *Stosunki prawne sportowców z klubami sportowymi* (w:) A. Kijowski (red.), *Status prawny sportowców...*, s. 65.

²⁸ S. Stachowiak, *Postępowanie dyscyplinarne w sporcie* (w:) A.J. Szwarc (red.), *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie*, Poznań 2001, s. 119.

²⁹ W odniesieniu do stowarzyszeń zwrócił na to uwagę już kilkanaście lat temu R. Hauser, stwierdzając, iż w polskiej literaturze prawniczej jest stosunkowo sporo opracowań dotyczących pozycji stowarzyszeń, ich charakteru prawnego i roli, natomiast „w stosunkowo nieznacznym stopniu rozważania te były podejmowane w stosunku do poszczególnych typów stowarzyszeń funkcjonujących w naszym kraju” [R. Hauser, *Status prawny klubu sportowego jako stowarzyszenia* (w:) A.J. Szwarc (red.), *Status prawny polskich klubów...*].

wo o stowarzyszeniach³⁰ należy stosować w taki właśnie sposób³¹. Otwiera to zupełnie nowe obszary badawcze.

Praca badawcza, jaką przeprowadziłem, obejmuje także analizę statutów i regulaminów ponad trzydziestu różnych organizacji – polskich związków sportowych, międzynarodowych federacji sportowych oraz sądów polubownych aktywnych w rozstrzyganiu sporów z zakresu sportu – i wyciąganie wniosków opartych na tych dokumentach. Uważam, że akurat w przypadku sportu analiza jedynie powszechnie obowiązujących przepisów jest niewystarczająca – ten obszar życia w dużej mierze podlega autoregulacji. Co więcej, nie użyłbym sformułowania, którego użyto w uzasadnieniu projektu ustawy o sporcie, iż „znaczna część aktywności w zakresie (...) sportu, odbywa się poza sferą regulacji prawnych”³². Ów cytat pokazuje jednak istotę rzeczy: świat sportu stara się rządzić samodzielnie i *de facto* ignorować fakt istnienia odrębnych krajowych porządków prawnych. Badacz, który tego nie uzna, będzie się poruszał w świecie idealnym, nie realnym, a nie to powinno być celem nawet w przypadku badań teoretycznych zmierzających do wypracowania rozwiązań doktrynalnych. Niniejsza monografia ma charakter problemowy, a nie podręcznikowy i jednym z jej głównych celów jest dostarczenie podstaw dla wykładni poszczególnych przepisów ustawy o sporcie. Kolejnym celem jest dostarczenie ram koncepcyjnych pod konkretne instytucje prawne, z jakimi mamy do czynienia w ramach sportu zorganizowanego.

Żadnego z tych dwóch celów nie da się jednak zrealizować, pomijając w rozważaniach quasi-prawotwórczą działalność polskich związków sportowych oraz międzynarodowych federacji sportowych. Nawiązując do wypowiedzi P. Machnikowskiego, iż „Wyjaśnienie przyjętych w ustawie rozwiązań może być cenne, ale tylko wówczas, gdy wyjaśnienia poszukujemy poza systemem prawnym; w innym przypadku jest to czynności jałowa”³³, należy, być może, ten aspekt działalności wyżej wspomnianych organizacji potraktować właśnie jako istotny, znajdujący się poza systemem prawnym w ścisłym tego słowa znaczeniu, element pomagający zrozumieć przyjęte w ustawie o sporcie rozwiązania.

³⁰ Tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1393 z późn. zm.

³¹ Zob. art. 7 ust. 3 u.s. Warto dodać, że słowo „odpowiednio” zostało wprowadzone ustawą z dnia 23 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o sporcie oraz ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. poz. 1321). Zatoczyliśmy w ten sposób koło, jako że poprzedniczka ustawy o sporcie – ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym (Dz. U. Nr 155, poz. 1298 z późn. zm.) – nakazywała stosowanie przepisów prawa o stowarzyszeniach do polskich związków sportowych odpowiednio, podczas gdy ustawa o sporcie w pierwotnym brzmieniu nakazywała ich stosowanie wprost.

³² Takie sformułowanie pojawia się w uzasadnieniu do projektu ustawy o sporcie, Sejm VI kadencji, druk sejmowy nr 2374. Uważam to za błąd logiczny. Żadna sfera życia, w tym sport, nie pozostaje poza sferą regulacji prawnych. W doktrynie niemieckiej uznaje się za całkowicie oczywiste, że sport nigdy nie dzieje się „poza sferą regulacji prawnych”. K. Vieweg, jeden z najwybitniejszych autorów zajmujących się zagadnieniami prawnymi w obszarze sportu, mówi wprost – „Sport nie jest dziś obszarem wolnym od prawa” („Der Sport ist heute kein reschtsfreier Raum mehr”) [K. Vieweg, *Faszination Sportrecht*, s. 79, opracowanie uniwersyteckie (stan prawny na dzień 1 września 2015 r.) dostępne jedynie on-line na stronie Instytutu Prawa i Techniki Uniwersytetu w Erlangen-Nürnberg (*Institut für Recht und Technik, Friedrich-Alexander Universität Erlangen-Nürnberg*), <http://www.irut.de/Forschung/Veroeffentlichungen/OnlineVersionFaszinationSportrecht/FaszinationSportrecht.pdf>, dostęp w dniu 30 maja 2016 r.].

³³ P. Machnikowski, *Prawne instrumenty ochrony zaufania przy zawieraniu umowy*, Wrocław 2010, s. 144.

Co więcej, na szczególną uwagę zasługują sytuacje, w których dochodzi lub może dojść do konfliktu pomiędzy normami sportowymi, przyjętymi przez stowarzyszenia i związki sportowe oraz międzynarodowe prywatne organizacje, a powszechnie obowiązującymi przepisami prawa. Jeśli założyć – ponownie za P. Machnikowskim – iż „Decyzje ustawodawcy nie wymagają dla swojego obowiązywania żadnego usprawiedliwienia czy uzasadnienia ich konstrukcjami, gdzie indziej przez ustawodawcę zastosowanymi”³⁴, to należy uznać, że źródłem tego rodzaju konfliktów jest właśnie owa faktycznie „prawotwórcza” działalność prywatnych organizacji. Tym bardziej nie można więc jej pominąć w rozważaniach poświęconych problematyce analizowanej w tej monografii.

1.2. Metody i narzędzia badawcze

1.2.1. Prawnoporównawcza analiza funkcjonalna

Ponieważ sport jest jedną z niewielu dziedzin życia, w której udało się osiągnąć daleko idącą, niemal globalną, harmonizację przyjętych rozwiązań – niezależnie od różnego ich ujęcia w ustawodawstwie poszczególnych krajów – jedną z kluczowych metod badawczych, do jakich można i należy sięgnąć, są badania prawnoporównawcze. Za takim podejściem przemawiają również inne powody.

Pierwszym z nich jest fakt, że sport, zwłaszcza na wyższym poziomie, jest immanentnie związany z rywalizacją międzynarodową. Wiele klubów i każdy polski związek sportowy uczestniczy w taki czy inny sposób w tej rywalizacji oraz funkcjonuje w ramach szerszego, międzynarodowego systemu współczesnego sportu, w którym rolę wiodącą odgrywają międzynarodowe federacje sportowe. Te ostatnie, funkcjonujące najczęściej jako zarejestrowane stowarzyszenia prawa szwajcarskiego³⁵, w praktyce kontrolują dużą część współczesnego sportu. Narzucają one także określone rozwiązania prawne, które są potem – na podstawie ustawodawstw poszczególnych państw – wdrażane w praktyce, a także stosują własne wewnętrzne normy, które mimo że nie są prawem *sensu stricto*, to odgrywają podobną rolę. O tych wewnętrznych normach będzie mowa wielokrotnie w niniejszej monografii.

Organizacje sportowe odgrywają jednak rolę nie tylko quasi-legislacyjną, lecz także rolę czysto wykonawczą – administrują przyjmowaniem i stosowaniem reguł oraz ich przestrzeganiem, nakładaniem sankcji, udzielaniem uprawnień do udziału w rywalizacji sportowej. Międzynarodowe federacje sportowe wprost porównują się niekiedy do rządów krajowych. W starej wersji statutu Międzynarodowej Federacji Samochodowej jest mowa o tym, że ta organizacja „naśladuje klasyczny styl zarządzania zbliżony do tego,

³⁴ P. Machnikowski, *Prawne instrumenty ochrony...*, s. 144.

³⁵ Szeroko na temat sposobu organizacji uczestniczących w Szwajcarii we współzawodnictwie sportowym oraz sposobu organizacji międzynarodowych federacji sportowych por. M. Baddeley, *Szwajcaria* (w:) A.J. Szwarc (red.), *Status prawny polskich klubów...*, s. 117–123.

jaki obowiązuje w państwach”³⁶. W tym samym miejscu federacja wskazuje na to, że zajmując się daną dyscypliną sportu, jasno rozgranicza funkcję legislacyjną (przyjmowanie i zmienianie reguł sportowych), funkcję wykonawczą (zarządzanie środkami finansowymi i organizowanie wydarzeń sportowych) oraz funkcję „sądowniczą” (rozwiązywanie sporów pomiędzy członkami organizacji, sportowcami oraz innymi zainteresowanymi stronami). I faktycznie – międzynarodowe federacje sportowe pełnią nierzadko funkcję quasi-sądowniczą – rozstrzygają spory i decydują o karach.

Struktura organów większości krajowych i międzynarodowych federacji sportowych powiela powyższy model. Wiedza o tym, jak poszczególne rozwiązania są wykorzystywane w innych porządkach prawnych, może więc pomóc w ustaleniu, w jaki sposób należy je wykorzystywać w Polsce.

Po drugie, gruntowna analiza historii polskich rozwiązań prawnych w zakresie sportu wskazuje, że ustawodawcy brak, jak się wydaje, długofalowego planu regulacji sportu jako jednej z dziedzin życia społecznego. Będzie o tym mowa szerzej przy okazji omawiania metody historycznoprawnej jako jednej z metod badawczych wykorzystywanych w niniejszej monografii. W tym miejscu trzeba więc jedynie wskazać, że także i z tego powodu analiza rozwiązań prawnych w zakresie sportu obowiązujących w krajach o bardziej ustabilizowanej kulturze prawnej i nieporównywalnie dłuższym doświadczeniu, zwłaszcza ze sportem zawodowym, jest zasadna³⁷.

Jednocześnie dostępne w rodzimej literaturze opracowania przedstawiające zagraniczne rozwiązania w obszarze sportu, choć interesujące, mają też jedno ograniczenie – w większości zostały one przygotowane przez autorów nieznających polskiego prawa i języka polskiego³⁸. Są to bowiem, w wielu przypadkach, tłumaczenia na język polski obcojęzycznych tekstów poświęconych zagadnieniom prawa sportowego w krajach, z których pochodzą autorzy³⁹. Tacy autorzy, choć niewątpliwie eksperci w swoich porządkach

³⁶ Także w jednym ze swoich wyroków Iloński Trybunał do Spraw Sportu (CAS), o którym będzie szeroko mowa w niniejszej monografii, wskazał na ewidentną analogię pomiędzy organami federacji sportowych a organami rządowymi, wskazując na podobieństwa ról i funkcji, jakie te organy pełnią w aspekcie regulacyjnym, administracyjnym i sankcjonującym (wyrok w sprawie AEK Ateny vs. UEFA, CAS 98/200, z dnia 20 sierpnia 1998 r.).

³⁷ Na konieczność patrzenia na problematykę związków i klubów sportowych z szerszej perspektywy, z uwzględnieniem rozwiązań prawnych w innych krajach, zwrócił uwagę choćby w 2000 r. A.J. Szwarc. Por. A.J. Szwarc, *Wprowadzenie* (w:) A.J. Szwarc (red.), *Status prawny polskich klubów...*, s. 14. W pełni zgadzam się w tej kwestii z autorem.

³⁸ W języku polskim są dostępne ciekawe opracowania poświęcone sportowi na gruncie prawa europejskiego – w tym zakresie nie mamy się czego wstydzić. Por. choćby D. Kornobis-Romanowska (red.), *Sport w prawie europejskim...* czy B. Rischka-Słowik, *Konstytucja sportu...*. Z kolei na temat systemów zarządzania sportem w różnych krajach europejskich por. J. Żyśko, *Zmiany we współczesnych systemach zarządzania sportem wyczynowym w wybranych krajach europejskich*, Warszawa 2008.

³⁹ Por. m.in. A.N. Wise, *Prywatne środki zabezpieczające w amerykańskim orzecznictwie dotyczącym sportu* (w:) A. Kijowski (red.), *Status prawny sportowców...*, s. 110–158; Ch. Kräb, *Status prawny sportowca w prawie niemieckim* (w:) A. Kijowski (red.), *Status prawny sportowców...*, s. 171–187; F. Reid, *Uwarunkowania działalności sportowca zagranicznego w Wielkiej Brytanii i w Unii Europejskiej* (w:) A. Kijowski (red.), *Status prawny sportowców...*, s. 197–216; A.N. Wise, *Prawne środki zabezpieczające w amerykańskim orzecznictwie dotyczącym sportu* (w:) A. Kijowski (red.), *Status prawny sportowców...*, s. 1226–1234; R.L. Jaros, *Status prawny sportowców zagranicznych w Stanach Zjednoczonych* (w:) A. Kijowski (red.), *Status prawny sportowców...*, s. 241–249. Także informacje o statusie

prawnych, patrzą na nie trochę tak, jak *native speakerzy* na swój własny język – choć rozumieją doskonale, jak wszystko działa, nie do końca są w stanie przekazać osobom z innej kultury prawnej „gramatykę” własnego systemu prawnego. Spojrzenie na obce reguły przez autora z zewnątrz pozwala – jeśli tylko jest przeprowadzone rzetelnie i na podstawie znajomości podstaw systemu prawnego danego kraju – na uchwycenie tych niuansów, które mogą okazać się szczególnie przydatne w procesie analizy rodzimego prawa, które jest naturalnym środowiskiem dla autora badań⁴⁰.

Co ciekawe, w tym zakresie prawie nic się nie zmieniło od 1971 r., kiedy A.J. Szwarc, jeden z najwybitniejszych przedstawicieli polskiej szkoły „prawa sportowego”, pisał: „W bardzo obszernym piśmiennictwie zagranicznym formułowano bowiem w tych kwestiach szereg teorii i poglądów. Wszystkie te rozwiązania należałby najpierw zrelacjonować i następnie zweryfikować, wybierając tą drogą koncepcje, które w świetle polskiego prawa karnego są najbardziej trafne i uzasadnione. Przyjęcie takiego schematu rozważań byłoby celowe z uwagi na to, że w polskiej literaturze karnistycznej nie było dotąd obszerniejszego opracowania ukazującego jak obszerne i bogate w różnorodne teorie jest w tym względzie piśmiennictwo obce”⁴¹. Andrzej J. Szwarc odnosił się do problematyki prawnokarnej oceny tzw. naruszeń sportowych i prawa karnego, ale dziś, po 45 latach, ten pogląd jest nadal – przynajmniej częściowo – aktualny w odniesieniu do problematyki opisywanej w niniejszej książce, choć oczywiście zdają sobie sprawę i dają temu wyraz na łamach tej monografii, że doktryna „polskiego prawa sportowego” jest dziś w zupełnie innym miejscu niż w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku i nie mamy się w tym zakresie czego wstydić.

Można stwierdzić, że w pewnym sensie A.J. Szwarc wyprzedził swoją epokę. W opublikowanym w 2016 r. tekście P. Łochowski zauważa, że integracja europejska postawiła przez współczesną cywilistyką nowe zadania, a jednym z nich jest wprowadzenie prawa prywatnego z narodowej lokalności ku uniwersalności, co powinno się opierać na pogłębionej refleksji komparatystycznej⁴². Ten sam autor zauważa następnie, że najlepszym narzędziem radzenia sobie z europeizacją prawa prywatnego i dekodyfikacją wydaje się

prawnym klubów i związków sportowych w niektórych krajach: M. Baddeley, *Szwajcaria* (w:) A.J. Szwarc (red.), *Status prawny polskich klubów...*, s. 117–123; M.J. Beloff, *Wielka Brytania* (w:) A.J. Szwarc (red.), *Status prawny polskich klubów...*, s. 124–125; J.B. Vera, *Hiszpania* (w:) A.J. Szwarc (red.), *Status prawny polskich klubów...*, s. 126–129; S. Gardiner, *Wielka Brytania* (w:) A.J. Szwarc (red.), *Status prawny polskich klubów...*, s. 130–131; M. Geistlinger, *Austria* (w:) A.J. Szwarc (red.), *Status prawny polskich klubów...*, s. 132–137; M.J. Greenberg, *Stany Zjednoczone* (w:) A.J. Szwarc (red.), *Status prawny polskich klubów...*, s. 138–140; A. Malatos, *Grecja* (w:) A.J. Szwarc (red.), *Status prawny polskich klubów...*, s. 141–147; H. Opie, *Australia* (w:) A.J. Szwarc (red.), *Status prawny polskich klubów...*, s. 148–152; B. Pfister, *Niemcy* (w:) A.J. Szwarc (red.), *Status prawny polskich klubów...*, s. 153–157 oraz L. Silance, *Belgia* (w:) A.J. Szwarc (red.), *Status prawny polskich klubów...*, s. 158–164.

⁴⁰ Por. T. Stawiecki, *Między common law a prawem kontynentalnym. Kodeks cywilny jako słownik angielsko-polski w praktyce banków*, PS 2006, nr 11–12, s. 143–165.

⁴¹ A.J. Szwarc, *Sport a prawo karne. Wprowadzenie do problematyki karnoprawnej oceny tzw. naruszeń sportowych*, Poznań 1971, s. 13.

⁴² P. Łochowski, *Uwagi o stosowaniu metody prawnoporównawczej w nauce prawa prywatnego na marginesie transmisji spadku w prawie polskim*, Palestra 2016, nr 1–2, s. 93.

metoda prawnoporównawcza⁴³, której ostatecznym celem jest ujednolicanie ponadnarodowego porządku normatywnego i modernizacja regulacji krajowych⁴⁴. Te wszystkie uwagi z powodzeniem można odnieść do prawnych zagadnień w świecie współczesnego sportu. Są one w tym obszarze dodatkowo uzasadnione faktycznym ujednoliceniem zasad i norm stosowanych przez międzynarodowe federacje sportowe, takie jak FIFA czy FIBA, które w praktyce funkcjonują tak, jak organizacje ponadnarodowe i o taką ponadnarodowość skutecznie zabiegają⁴⁵.

Należy więc zdecydowanie zaznaczyć, że prawa sportowego nie sposób zrozumieć, patrząc na nie jedynie przez pryzmat krajowych rozwiązań prawnych. Dyskusja nad rozwiązaniami w tym obszarze powinna zawsze toczyć się z uwzględnieniem szerszego europejskiego i międzynarodowego kontekstu⁴⁶.

Najczęściej stosowaną szczegółową metodą badawczą przez komparatystów prawnych jest metoda analizy funkcjonalnej. Opiera się ona na badaniu podobnych funkcji spełnianych przez podobne prawa w różnych krajach⁴⁷. Należące do różnych systemów instytucje prawne są rozpatrywane w nierozdzielalnym związku z ich rzeczywistą funkcją w życiu społecznym⁴⁸. Jak zauważają K. Zweigert i H. Kötz: „Podstawową zasadą metodologiczną całego prawa porównawczego jest funkcjonalność. (...) Rzeczy nieporównywalne nie mogą być użytecznie porównywane, a w prawie jedynie rzeczy, które są porównywalne, to te, które mają tę samą funkcję”⁴⁹. Jednocześnie zwolennicy tej metody, traktując prawo jako zjawisko wieloaspektowe, powiązane z innymi zjawiskami społecznymi, interesują się przede wszystkim skutkami, jakie ono wywołuje z punktu widzenia wcześniej przypisanych mu funkcji⁵⁰. Zgodnie z tą metodą prawo powinno być badane w działaniu, to jest jako spełniające określoną dynamiczną rolę w procesie społecznym⁵¹ (w literaturze

⁴³ P. Łochowski, *Uwagi o stosowaniu metody prawnoporównawczej...*, s. 94.

⁴⁴ W. Dajczak, *Kodeks zobowiązań jako lekcja metody prawnoporównawczej*, KPP 2014, z. 4, s. 846 cyt. za P. Łochowski, *Uwagi o stosowaniu metody prawnoporównawczej...*, s. 94.

⁴⁵ Mówi o tym G. Manssen, posługując się pojęciem „anarodowości” (*Anationalität*) w odniesieniu do takich organizacji. Por. G. Manssen, *Buchbesprechung von: Klaus Vieweg, Normsetzung und -anwendung deutscher und internationaler Verbände – Eine rechtstatsächliche und rechtliche Untersuchung unter besonderer Berücksichtigung der Sportverbände*, s. 121, http://epub.uni-regensburg.de/9349/1/ubr04075_ocr.pdf, dostęp w dniu 31 maja 2016 r. Por. także E.J. Krześniak, *Prawne mechanizmy zabezpieczenia realizacji zasady autonomii sportu na przykładzie struktury i sposobu funkcjonowania Międzynarodowej Federacji Piłki Nożnej (FIFA)*, PPH 2016, nr 2, s. 12–21.

⁴⁶ Dokładnie tak samo na gruncie prawa brytyjskiego uważają S. Gardiner i J. O’Leary (w:) S. Gardiner et al., *Sports Law*, London 2006, s. 7, którzy mówią wprost, iż regulacje prawne w zakresie brytyjskiego sportu „nie mogą być w pełni zrozumiane w kontekście wyłącznie krajowym. Szersze ponadnarodowe i międzynarodowe otoczenie regulacyjne musi być uwzględnione” (*this [chodzi o sport w ujęciu krajowym – dopisek E.J.K.] cannot be understood purely in national terms. The wider supra-national and international regulatory environment needs to be considered*). Por. także S. Gardiner, *United Kingdom* (w:) F. Hendrickx (red.), *International Encyclopaedia of Laws: Sports Law*, Alphen aan den Rijn 2014, s. 188.

⁴⁷ Cyt. za R. Tokarczyk, *Komparatystyka prawnicza*, Warszawa 2008, s. 78. Podobnie K. Zweigert, H. Kötz, *Introduction to Comparative Law*, Oxford 1998, s. 33 i n.

⁴⁸ S. Rozmaryn, *Z teorii badań i prac prawno-porównawczych*, PiP 1966, z. 3, s. 398–399.

⁴⁹ K. Zweigert, H. Kötz, *Introduction to Comparative Law...*, s. 34.

⁵⁰ R. Tokarczyk, *Komparatystyka prawnicza...*, s. 78.

⁵¹ S. Rozmaryn, *Z teorii badań...*, s. 398.

anglojęzycznej używa się określenia *law in action*⁵²), w odróżnieniu od analiz formalno-dogmatycznych, koncentrujących się na prawie zawartym w tekstach prawnych (*law in books*)⁵³. Stosowanie metody porównawczej może zapobiegać próbom dezawuowania obcych rozwiązań prawnych jako całkowicie odmiennych (w domyśle – nieprzydatnych) w trakcie rozważań nad rozwiązaniami krajowymi. Osiąga się to dzięki umieszczeniu rozważań komparatystycznych w obszernym kontekście funkcji społecznych, spełnianych przez prawo⁵⁴. Tego rodzaju podejście odrzuca te koncepcje, które przedmiot badań i prac komparatystycznych widzą tylko w strukturze instytucji prawnych, rozumianej jako ich (teoretyczny) kształt.

Takie podejście wydaje mi się w pełni zasadne. Dlatego też w niniejszej monografii nie uciekam od umieszczania omawianych przepisów w szerszym kontekście, zarówno międzynarodowym, jak i społecznym. Temu służy między innymi analiza faktycznie stosowanych przez różnego rodzaju organizacje związane ze sportem rozwiązań quasi-prawnych – regulaminów, zestawów norm i standardów postępowania oraz analiza zarówno celów, jakie te organizacje zamierzają osiągnąć, zaspokajając określone społeczne potrzeby, jak i środków, jakie są do tego wykorzystywane.

W literaturze uznano jednocześnie, iż funkcjonalnie pojmowana metoda porównawcza stwarza mocny grunt teoretyczny dla takich technik komparatystycznych, jak interpretacje porównawcze i konfrontacje dwustronne⁵⁵. Według M. Ancela, o interpretacji porównawczej możemy mówić wówczas, gdy „dla każdego konkretnego przypadku nasuującego trudności prawne, wymagające rozstrzygnięcia, odwołamy się do danych porównawczych tego samego wypadku w innych prawach (...) interpretacja porównawcza tylko rzadko dostarcza praktycznego rozwiązania dającego się wykorzystać bezpośrednio. **Jednakże może ona często wskazywać kierunek i przyczyniać się do znalezienia możliwie najlepszego rozwiązania konkretnego rozważanego przypadku, co jest właśnie przedmiotem poszukiwania**”⁵⁶. To ostatnie zdanie mógłbym wręcz uczynić mottem niniejszej monografii.

Wracając na grunt samych prawnych zagadnień związanych ze sportem, trzeba zwrócić uwagę, że w zakresie regulacji prawnych dotyczących sportu współlistnieją normy, które niektórzy autorzy w doktrynie brytyjskiej określają jako „międzynarodowe prawo sportowe” (*international sport law*) oraz zbiór norm określanych jako „globalne prawo sportowe” (*global sport law*). Pomijając kwestie terminologiczne, choć oba podane

⁵² O to, kto wymyślił określenie „*law in action*”, toczą się spory. Niektórzy twierdzą, że Karl Llewellyn w roku 1930, inni, że Roscoe Pound w roku 1940, a jeszcze inni mówią, że ta koncepcja powstała jeszcze przed 1914 r. Z pewnością byli to jednak przedstawiciele amerykańskiego realizmu prawniczego. Na temat *law in action* por. H. Dagan, *The Realist Conception of Law*, <http://www.law.bepress.com/taulwps/fp/art21>, dostęp z dnia 18 lipca 2016 r.

⁵³ R. Tokarczyk, *Komparatystyka prawnicza...*, s. 78.

⁵⁴ R. Tokarczyk, *Komparatystyka prawnicza...*, s. 78.

⁵⁵ R. Tokarczyk, *Komparatystyka prawnicza...*, s. 78–79.

⁵⁶ M. Ancel, *Znaczenie i metody prawa porównawczego. Wprowadzenie ogólne do badań prawnoporównawczych*, Warszawa 1979, s. 153.

wyżej terminy nie mogłyby zostać uznane za poprawne w świetle polskiej doktryny prawa, dobrze oddają one różnice znaczeniowe. Ken Foster, który posługuje się takim rozróżnieniem, mianem *international sport law* określa normy prawne, które mogą być zastosowane przez sądy krajowe, o *global sport law* mówi zaś w kontekście norm pochodzących od międzynarodowych federacji sportowych, które – do pewnego stopnia – pozostają w sprzeczności z tymi normami prawa powszechnie obowiązującego, które dotyczą sportu⁵⁷. W niniejszej monografii spojrzymy na oba wymienione wyżej zespoły norm.

Jednocześnie jednak podkreślenia wymaga, że niniejsza praca, w której przeprowadzono pewne porównania z prawem obcym, zajmuje się głównie prawem polskim. W ujęciu S. Rozmaryna byłaby to więc praca *sensu largo* o charakterze prawnoporównawczym, w której element porównawczy stanowi tło, na którym wyraziście ma wystąpić główny przedmiot badań, a mianowicie prawo polskie. Przystępując do pracy nad tą monografią, nie było celem przeprowadzenie badań prawnoporównawczych *sensu stricto*, w ramach których żaden z systemów prawnych nie stanowi głównego przedmiotu badań, a wszystkie porównywane systemy traktowane są jako materiał równorzędny bez podziału na główny i uboczny przedmiot badań⁵⁸.

Z tych samych powodów, niezależnie od wyodrębnienia w strukturze niniejszej monografii fragmentów w całości poświęconych badaniom prawnoporównawczym, ich wyniki oraz wybrane fragmenty analizy prawnoporównawczej są wykorzystywane przy okazji rozważań czynionych w głównym nurcie opracowania, czyli w odniesieniu do prawa polskiego.

1.2.2. Metoda historycznoprawna

W pewnym zakresie – wszędzie tam, gdzie istotne było przedstawienie ewolucji instytucji prawnych w czasie i ujawnienie pewnych prawidłowości dogmatycznych lub funkcjonalnych – sięgnięto do metody historycznoprawnej.

⁵⁷ Zauważa on jednocześnie, że natura norm z zakresu *global sport law* nie jest do końca jednoznaczna. Por. K. Foster, *Is There a Global Sport Law?*, Entertainment and Sports Law Journal, nr 2, s. 16, http://www.springer.com/cda/content/document/cda_downloadaddocument/9789067048286-c2.pdf?SGWID=0-0-45-1293560-p174256763, dostęp w dniu 3 czerwca 2016 r.

⁵⁸ W pracach prawnoporównawczych *sensu largo* głównym przedmiotem badań jest najczęściej prawo własne, a ubocznym – prawo obce, choć możliwy jest także kierunek odwrotny – dogłębne badanie obcego prawa na zarysowanym tle prawa własnego. Por. S. Rozmaryn, *Z teorii badań...*, s. 398. Uzupełniając trzeba także zauważyć, iż inni przedstawiciele doktryny zwracali także uwagę na fakt, że badania nad jednym zagranicznym systemem prawnym lub jakimś jego fragmentem nie powinny być uznane za badania prawnoporównawcze, lecz za badania monograficzne. Dla tych autorów badania nad jednym zagranicznym systemem prawa, badania „unilateralne”, nie są badaniami prawnoporównawczymi – stają się one takimi w momencie, gdy ich wyniki są porównywane z wynikami badań innych systemów prawnych. Tak J. Jakubowski, *Z problematyki metodologicznej badań prawnoporównawczych*, PiP 1963, z. 7, s. 4–5. Ciekawe uwagi na temat samej komparatystyki prawniczej przy wykorzystaniu dawno już nieobowiązujących rozwiązań prawnych – prawa rzymskiego i kodeksu zobowiązań – można znaleźć w opracowaniach W. Dajczaka: *Poprzez prawo rzymskie ponad komparatystykę*, Forum Prawnicze 2014, nr 3, s. 7–16 oraz *Kodeks zobowiązań jako lekcja...*, s. 829–854.

Polski ustawodawca zdążył przez ostatnie ponad osiemdziesiąt lat poddać próbie bardzo odmienne rozwiązania prawne w zakresie regulowania sportu – począwszy od szczytowych regulacji w dopiero co tworzącej się Drugiej Rzeczypospolitej, poprzez normy prawne wprowadzające fikcyjne w istocie rzeczy, choć usankcjonowane przez ówczesne przepisy rozwiązania, jak zatrudnianie sportowców na „lewych” etatach w zakładach pracy, następnie przez daleko idącą kontrolę każdego niemal aspektu sportu na podstawie ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej⁵⁹, a potem daleko posuniętą liberalizację na gruncie ustawy o sporcie, włącznie z rezygnacją z poddania regulacji ustawowej Trybunału Arbitrażowego do Spraw Sportu przy PKOl, aż po niedawne przywrócenie do ustawy o sporcie identycznych niemal rozwiązań, jak uchylone kilka lat temu. W pewnym okresie w Polsce nie obowiązywała żadna ustawa kompleksowo regulująca zagadnienia z zakresu sportu; rozwiązania dotyczące tej tematyki były rozdzielone między więcej niż jeden akt prawny. Obecnie znowu istnieje jeden wiodący w tym zakresie akt prawny. Każda z ustaw rodziła się w bólach⁶⁰, a poszczególne wersje wypracowywane w toku prac parlamentarnych różniły się znacznie od siebie. Także ostatnia fundamentalna zmiana, wprowadzona nowelą z 2015 r., dotycząca przywrócenia po kilku latach ich nieobowiązywania przepisów o Trybunale Arbitrażowym do Spraw Sportu przy PKOl, wskazuje, że w polskich regulacjach odnoszących się do sportu wszystko może się jeszcze zdarzyć.

Biorąc powyższe pod uwagę, sięgnięcie do metody historycznoprawnej jest zasadne. Dotyczy to zarówno prawa obowiązującego w Polsce, jak i – w określonym zakresie – rozwoju ustawodawstwa i orzecznictwa państw obcych. Metoda historycznoprawna przeplata się więc w tym ostatnim przypadku z metodą prawnoporównawczą.

1.2.3. Ekonomiczna analiza prawa (nauki ekonomiczne oraz nauki o kulturze fizycznej)

Biorąc pod uwagę postępującą komercjalizację sportu, uznano za konieczne rozszerzenie stosowanych metod badawczych także o perspektywę ekonomiczną. Na wzrost znaczenia perspektywy ekonomicznej w badaniach nad prawem spółek zwracało uwagę wielu autorów⁶¹. Część zagadnień prawnych związanych ze sportem pozostaje w głównym nurcie rozważań prawa spółek i w tym zakresie prowadzenie ekonomicznej analizy pozostaje pełnoprawną metodą badawczą. Jednak także i w zakresie pozostałych zagadnień związanych ze sportem odwoływanie się do dorobku nauk ekonomicznych może pomóc lepiej zrozumieć funkcjonalną stronę omawianych instytucji. Może się ona również okazać przydatna w procesie oceny możliwych alternatyw dla obecnie stosowanych rozwiązań.

⁵⁹ Tekst jedn.: Dz. U. z 2007 r. Nr 226, poz. 1675 z późn. zm.

⁶⁰ W odniesieniu do ustawy o kulturze fizycznej por. m.in. W. Cajsels, *Status prawny sportowców i stosunki prawne łączące sportowców z innymi podmiotami* (w:) A. Kijowski (red.), *Status prawny sportowców...*, s. 23.

⁶¹ Pisze o tym oraz wskazuje obszerną listę przedstawicieli zarówno polskiej, jak i zagranicznej doktryny A. Radwan, *Ius dissidentium. Granice konsensusu korporacyjnego i władzy większości w spółkach kapitałowych*, Warszawa 2016, s. 4–5.

Pojęciem dorobku nauk ekonomicznych objęto także opracowania z zakresu nauk o kulturze fizycznej, dla których ekonomiczna analiza instytucji i zjawisk we współczesnym sporcie wydaje się jedną z głównych metod badawczych. Najobszerniejsze i najbardziej wartościowe opracowania dotyczące ekonomii sportu i zarządzania sportem zdają się wychodzić spod pióra przedstawicieli nauk o kulturze fizycznej⁶². Sięgnięto więc do nich także w niniejszej monografii.

1.2.4. Analiza aktów stosowania prawa

Analizując zagadnienia prawne związane ze sportem, nie sposób pominąć wielu decyzji organów władzy publicznej, dotyczących spraw indywidualnych. Będą to decyzje organów nadzoru – ministra właściwego do spraw kultury fizycznej, organów ewidencyjnych i nadzorujących w stosunku do stowarzyszeń, organu nadzorującego Polski Komitet Olimpijski (przy czym w tym ostatnim przypadku będziemy mieli raczej do czynienia z brakiem jakiejkolwiek aktywności), Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz Komisji Europejskiej. Decyzje wymienionych organów traktuję według klasycznego ujęcia J. Wróblewskiego, jako efekt wykonywania prawa przez określone organy władzy.

Korzystano więc także, choć w bardzo ograniczonym zakresie, z perspektywy hermeneutycznej, czyli refleksji nad rozumieniem decyzji przez jej adresatów i sposobami oraz warunkami tego rozumienia. Ponieważ jednak w takim ujęciu nie mówimy już o decyzji, tylko o rozumieniu treści określonych aktów władzy, komunikatów (w teorii działań komunikacyjnych) lub o tzw. aktach mowy (*speech acts*) J.L. Austina lub J. Searle'a, to podejście stosowane jest jedynie zupełnie wyjątkowo.

1.2.5. Analiza normatywna z elementami rozumowania abdukcyjnego

Podstawową metodą badawczą wykorzystywaną w niniejszej pracy jest analiza normatywna. Co do zasady niniejsza monografia nie jest pracą empiryczną o faktach prostych, (jakie są zarobki trenerów piłkarskich, ile drużyn występuje w mistrzostwach świata, jaki jest koszt zorganizowania turnieju rangi Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej UEFA Euro 2012), lecz o stanach normatywnych (kto może założyć polski związek sportowy, czy klub sportowy może prowadzić działalność gospodarczą itd.) lub o faktach instytucjonalnych (statut Polskiego Związku Piłki Nożnej przewiduje X). Nie osiągamy tu prawdy, lecz rozprawiamy o powinnościach.

⁶² Por. choćby J. Żyśko, *Zmiany we współczesnych systemach zarządzania sportem wyczynowym w wybranych krajach europejskich*, Warszawa 2008; B. Chelmecki, *Rola menadżera w polskim związku sportowym a jego przygotowanie zawodowe*, rozprawa doktorska złożona w 2015 r. na Akademii Wychowania Fizycznego im. Józefa Piłsudskiego w Warszawie, Wydział Wychowania Fizycznego (niepubl.), oraz Z. Pawlak, A. Smoleń, *Zarządzanie finansami spółek kapitałowych w sporcie kwalifikowanym z perspektywy rachunkowości finansowej i zarządczej*, Warszawa 2007. Z zakresu nauk ekonomicznych por. opracowania zawarte w: H. Mruk, P. Jordanowski, P. Matecki, K. Kropielnicki (red.), *Sport & Business, III Ogólnopolska Konferencja Naukowa Dni Marketingu Sportowego na Akademii Ekonomicznej w Poznaniu*, Poznań 2005.

To wyjaśnienie jest konieczne z racji rozróżnienia terminologicznego pomiędzy analizą normatywną a rozumowaniem abdukcyjnym niekiedy wykorzystywanym w najnowszych opracowaniach⁶³, do którego ja również – choć w bardzo ograniczonym zakresie – sięgnięto w niniejszym opracowaniu. Najprościej rzecz ujmując, obecnie o abdukcji mówi się najczęściej wówczas, gdy nie wystarcza lub nie może być zastosowane rozumowanie dedukcyjne („od ogółu do szczegółu”, „od reguły i stwierdzenia faktu do ustalenia konsekwencji faktu”) ani rozumowanie indukcyjne („od szczegółu do ogółu”, „od faktu do reguły ogólnej”).

Najbardziej precyzyjnie o abdukcji pisze M. Urbański, wskazując, jakie są lub mogły być warunki bądź okoliczności zaistnienia określonych faktów⁶⁴. Pokażmy to na (hipotetycznym) przykładzie⁶⁵:

- 1) wiele osób w świecie sportu zorganizowanego mówi, że system rozstrzygania sporów pomiędzy związkami sportowymi a sportowcami zwiększa prawdopodobieństwo przyznania racji w ewentualnym sporze organowi związku sportowego,
- 2) wskaźnik spraw spornych, w których organ rozpatrujący spór przyznaje racje sportowcom, jest znacznie niższy niż 50%.

Konkluzja: przyczyną faktu, że większość sportowców przegrywa spory ze związkami sportowymi jest sposób ukształtowania systemu rozstrzygania sporów w obszarze sportu.

Trzeba przy tym zauważyć istotną okoliczność. Rozumowanie abdukcyjne co do zasady ma charakter rozumowania logicznego, tzn. rozstrzygającego o prawdziwości określonych twierdzeń. Zajmuje się faktami. Ryzyko związane z tego rodzaju rozumowaniem jest jednak takie, że nie jest to rozumowanie pewne, przesądza ono jedynie o prawdopodobieństwie (wyższym lub niższym zaistnienia określonych faktów); mówimy tu więc o podważalności (*defeasibility*) rozumowania. Stąd na kanwie podanego wyżej przykładu można by więc wskazać, że jedną z prawdopodobnych przyczyn tego, że sportowcy w znacznej większości przypadków przegrywają tego rodzaju spory był sposób ukształtowania sposobu rozstrzygania tych sporów, lecz nie wyklucza to stwierdzenia, że możliwe są zupełnie inne przyczyny, na przykład zawinięcie po stronie sportowców.

W tej monografii sięgnięto więc po rozumowanie abdukcyjne jedynie wyjątkowo, wtedy kiedy zwiększa to wartość analizy normatywnej.

1.3. Zamierzenie badawcze i zamierzone wnioski finalne

Jak wspomniano wyżej, niniejsza monografia ma trzy cele. Pierwszym jest dostarczenie bazy wykładni poszczególnych przepisów ustawy o sporcie, w pierwszym rzędzie tych,

⁶³ Ciekawie na temat rozumowania abdukcyjnego A. Radwan, *Ius dissidentium...*, s. 8–9.

⁶⁴ M. Urbański, *O rozumowaniach abdukcyjnych* (w:) T. Mróz, M. Sieńko (red.), *Propositiones*, Zielona Góra 2005, s. 143–150.

⁶⁵ Inspiracja do przykładu pochodzi z rozmowy z T. Staweckim z maja 2016 r.

które mogą budzić określone wątpliwości. Drugim – dostarczenie ram koncepcyjnych dla konkretnych instytucji prawnych w szerokim rozumieniu tego słowa, z jakimi mamy do czynienia w ramach sportu zorganizowanego, takie jak alternatywne formy rozwiązywania sporów. Trzecim – powiązaniem funkcjonalnie z dwoma wcześniejszymi – jest próba możliwie całościowego spojrzenia na problematykę funkcjonowania klubów oraz związków sportowych i polskich związków sportowych na gruncie prawa polskiego. Każdy z tych trzech powiązanych ze sobą i zachodzących na siebie⁶⁶ celów badawczych ma w założeniu doprowadzić do dwojakiego rodzaju wniosków finalnych – po pierwsze, zaproponowania wykładni i stosowania obowiązującego obecnie prawa (wnioski *de lege lata*), po drugie zaś, do wskazania przyszłych, postulowanych regulacji ustawowych (wnioski *de lege ferenda*)⁶⁷.

2. Układ strukturalny monografii – omówienie

2.1. Struktura monografii

Na największym poziomie ogólności można przyjąć, że monografia jest skonstruowana w myśl zasady od ogółu do szczegółu⁶⁸. Została ona podzielona na cztery zasadnicze bloki tematyczne (części), podzielone następnie na rozdziały.

Pierwsza część (Zagadnienia wstępne) służy nakreśleniu szerszego spektrum przedmiotowego. Opisuje ona strukturę sportu na świecie i różne modele regulacji sportu oraz podejścia do sportu w prawie unijnym. W tym miejscu zostały także umieszczone pierwsze rozważania o zastosowanym w Polsce modelu regulacji sportu i jego miejscu wśród rozwiązań stosowanych na świecie.

Kolejna część to rozważania prawnoporównawcze. W kolejnych rozdziałach omówiono rozwiązania zastosowane w systemach prawnych w Niemczech, Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych. Kolejność wynika z faktu, że stosunkowo najwięcej rozwiązań potencjalnie przydatnych dla polskiej doktryny znaleźć można w systemie niemieckim, zdecydowanie najmniej zaś w systemie amerykańskim, fundamentalnie odmiennym od systemu polskiego.

Trzecia część monografii, stanowiąca wraz z częścią czwartą zasadniczą część monografii, obejmuje zagadnienia teoretyczne i dogmatyczne związane z relacją pomiędzy sportem

⁶⁶ Zdaję sobie sprawę z pewnej „podległości” funkcjonalnej w stosunku do siebie nawzajem wskazanych wyżej celów – dostarczenie podstaw pod wykładnię poszczególnych przepisów ustawy o sporcie może być osiągnięte jedynie na tle analizy zasad funkcjonowania klubów oraz związków sportowych i polskich związków sportowych, instytucje prawne zaś, pod które będę się starał dostarczyć podstawy koncepcyjne, również są ograniczone do tych, które są przydatne w ramach analizy funkcjonowania wskazanych wyżej podmiotów.

⁶⁷ W tym zakresie cel moich badań jest podobny do celu znakomitej monografii A. Radwana, *Ius dissidentium...*, s. 14.

⁶⁸ W zakresie konkretnych instytucji normatywnych i analizowanych zagadnień będzie także stosowane rozumowanie od szczegółu do ogółu. Oba kierunki rozumowania składają się na wspomnianą wcześniej perspektywę hermeneutyczną.

a prawem w aspekcie funkcjonowania organizacji sportowych. Pierwszy rozdział w tej części został poświęcony analizie historycznoprawnej, niezbędnej do tego, by przejść do kolejnego rozdziału, w której odpowiadano na pytanie o naturę „prawa sportowego” i możliwość oraz celowość wyodrębnienia go jako odrębnej gałęzi prawa. Sposób ukształtowania kilku kolejnych rozdziałów w części trzeciej nie był natomiast oczywisty. Poszukując najbardziej przejrzystego sposobu podziału omawianej tematyki, rozważono różne koncepcje. Odrzucono w szczególności dwie opcje: wprowadzenie podziału jedynie na dwa rozdziały: pierwszy dotyczący klubów i drugi dotyczący związków sportowych oraz omówienie etapu zakładania, funkcjonowania i likwidacji związków sportowych i klubów bez wprowadzania dodatkowych podziałów. I jedno, i drugie podejście ma bowiem poważne wady – w przypadku pierwszego podejścia nie byłoby w sposób możliwie przejrzysty przedstawić relacji pomiędzy różnymi podmiotami funkcjonującymi w sporcie. Taki podział nie uwzględniałby też faktu, że z punktu widzenia badawczego to związki sportowe i polskie związki sportowe wydają się ciekawszym, a na pewno trudniejszym obiektem badań. Dlatego też im poświęcono w niniejszej monografii więcej miejsca. W przypadku drugiego podejścia na każdym omawianym etapie należałoby opisać cały szereg różnych kwestii, do których omówienia przydatna jest inna siatka pojęciowa (omawiając problematykę nadzoru administracyjnego, posługujemy się innymi kategoriami oceny i innym językiem niż w przypadku omawiania głosowania nad uchwałami na walnym zgromadzeniu spółki); część dotycząca funkcjonowania związków sportowych i klubów byłaby też nieproporcjonalnie obszerna.

Biorąc powyższe pod uwagę, zaproponowano następujący, autorski sposób podziału omawianej tematyki na kolejne rozdziały w części trzeciej. Najpierw omówiono wstępnie relacje, które umownie można nazwać relacjami horyzontalnymi. Zostaną poruszone te aspekty funkcjonowania związków i klubów sportowych, które są przejawem praktycznej realizacji zasady autonomii sportu, tzn. te wszystkie relacje, w które państwo co do zasady nie ingeruje, pozostawiając je samym zainteresowanym. Mieszczą się tu wszystkie zagadnienia związane z funkcjonowaniem związków sportowych i klubów w obrocie prawnym – zawieranie umów, podejmowanie uchwał, prowadzenie działalności gospodarczej, a także relacje między sobą. Zdaję sobie jednocześnie sprawę, że te ostatnie relacje trudno nazwać klasycznie „horyzontalnymi”. W końcu to związki sportowe narzucają reguły, a kluby sportowe muszą się do nich stosować. Jak ujął to M. Mosley, prezydent międzynarodowej federacji samochodowej, „cała struktura sportowych federacji przypomina strukturę małego rządu, który w zakresie tego, co próbuje zrobić, przede wszystkim ustanawia reguły i staje się dla tej konkretnej działalności niemalże samodzielnym państwem”⁶⁹. Jednak nawet jeśli polski związek sportowy jest dla klubu sportowego „małym rządem”, to jest to jednak nadal „rząd”, który ten klub wybrał. Dopóki państwo nie angażuje swojego aparatu przymusu, dopóty przyjmijmy na potrzeby tego opracowania, że

⁶⁹ M. Mosley, przemówienie podczas *The Rules of the Game*, Conference on Governments of Sport, Bruksela, luty 2001: „The whole structure of a sports federation is that of a small government which, within the limits of what it is trying to do, mainly makes rules and becomes, for that particular area of activity, almost like a sovereign country”.

mówimy o relacjach umownie nazwanych horyzontalnymi. W olbrzymim uproszczeniu można powiedzieć, że w tej części omówiono materię z zakresu prawa cywilnego.

Kolejny rozdział w tej części monografii został natomiast poświęcony relacjom wertykalnym – nadzorowi właściwych organów administracji nad związkami sportowymi i klubami oraz sposobom jego realizacji. Ten aspekt jest istotny w polskim systemie organizacji sportu i można go scharakteryzować jako model lekko interwencjonistyczny, to znaczy taki, w którym władze publiczne mają istotny wpływ na sposób uregulowania relacji w zakresie sportu, choć w mniejszym zakresie niż jeszcze kilkanaście lat temu, i w krajach, w których obowiązuje klasyczny model interwencjonistyczny. Z tych względów w niniejszej monografii omówiono także rolę i zadania ministra właściwego do spraw kultury fizycznej oraz przeanalizowano zakres uprawnień ministra wobec związków sportowych. Znowu w dużym uproszczeniu w tej części zajęto się kwestiami z zakresu prawa administracyjnego.

I wreszcie ostatnia, czwarta część dotyczy rozwiązywania sporów. Świat sportu charakteryzuje się zupełnie unikalnym modelem rozwiązywania sporów, opartym na systemach wewnątrzorganizacyjnych, takich jak różnego rodzaju komisje dyscyplinarne czy regulaminowe, stałych sądach polubownych zajmujących się tylko sprawami sportu oraz niechęci do systemu sądownictwa powszechnego⁷⁰. Przywrócenie niedawno do ustawy o sporcie przepisów o Trybunale Arbitrażowym do Spraw Sportu przy Polskim Komitecie Olimpijskim, wprowadzających prawny przymus korzystania z sądu polubownego, dodatkowo nadaje tej materii posmak oryginalności, której nie sposób znaleźć w innych obszarach prawa. Krótko mówiąc, tym zagadnieniom należy poświęcić oddzielną część, w której w pierwszym rzędzie będą analizowane zagadnienia prawa procesowego.

Całość kończy podsumowanie oraz podsumowanie sformułowanych w toku wywodów wniosków.

Zdaję sobie jednocześnie sprawę, że przedstawiony podział nie jest idealny. W sporcie, jak w żadnej chyba innej dziedzinie życia, materia prawa cywilnego, w tym prawa spółek handlowych, regulacje dotyczące stowarzyszeń oraz materia prawa administracyjnego i prawa karnego mieszają się ze sobą nieustannie. Podczas gdy dla każdego prawnika jest oczywiste, że założenie związku sportowego przez kluby sportowe nie różni się istotnie od założenia dowolnego innego stowarzyszenia, to już procedura zakładania polskiego związku sportowego różni się istotnie od procedury zakładania stowarzyszenia – po pierwsze, polski związek sportowy może założyć jedynie związek sportowy, po drugie, istotny jest także aspekt administracyjnoprawny – bez zgody ministra właściwego do spraw kultury fizycznej tego rodzaju organizacja nie może powstać. Stąd problematykę

⁷⁰ O unikalności sportu w aspekcie prawnym, socjologicznym, historycznym i od strony praktyk zarządczych ciekawie piszą A.C.T. Smith, B. Stewart *The special features of sport: A critical revisit*, Sport Management Review 2010, s. 1–13, http://econpapers.repec.org/article/eespomar/v_3a13_3ay_3a2010_3ai_3a1_3ap_3a1-13.htm, dostęp w dniu 20 lipca 2016 r.

dotyczącą uzyskiwania tej zgody oraz wymogów, jakie trzeba spełnić, aby ją uzyskać, można równie dobrze opisywać przy okazji omawiania procedury zakładania polskiego związku sportowego (a więc w części opisującej relacje horyzontalne), jak również w części dotyczącej nadzoru administracji publicznej nad związkami sportowymi (czyli relacji wertykalnych)⁷¹. Mam nadzieję, że poprzez umieszczenie stosownych odniesień do pozostałych fragmentów monografii w samym tekście śledzenie toku wywodu będzie nadal stosunkowo wygodne.

Podsumowując – przyjęty w niniejszej monografii podział na części, rozdziały i kolejne jednostki redakcyjne nie powieli systematyki ustawy o sporcie. Nie opiera się też na określonych słowach kluczowych czy hasłach. Kwestie jednoznacznie opisane w przepisach, niebudzące wątpliwości w doktrynie, których przydatność z punktu widzenia celu badawczego jest niewielka, są pomijane lub opisywane skrótowo.

Proponując autorski podział tematyki, opisany wyżej, kierowano się zasadą, iż w pracach mających charakter problemowy, a nie komentarzowy czy podręcznikowy, ważniejsze jest skupienie się na tych zagadnieniach, które budzą uzasadnione wątpliwości w doktrynie, aniżeli skrupulatne opisywanie wszystkich kwestii związanych z wykładnią przepisów poświęconych klubom czy związkom sportowym.

W tym miejscu należy zaznaczyć, że tłumaczenia tekstów obcojęzycznych pochodzą od autora. Bibliografia obejmuje jedynie te pozycje, które zostały wykorzystane przy przygotowywaniu monografii i zostały co najmniej raz przywołane w toku wywodów. Poczynając od rozdziału 2 w niniejszej części przyjęto także konwencję pisania w pierwszej osobie liczby pojedynczej zamiast użytego w niniejszym wprowadzeniu trybu biernego. Powinno to ułatwić śledzenie toku merytorycznego wywodu oraz jednoznaczne rozróżnienie pomiędzy prezentowanymi poglądami doktryny a stanowiskiem autora.

2.2. Wyłączenia z zakresu monografii

Jest jednocześnie oczywiste, że całościowe omówienie wszystkich aspektów funkcjonowania dowolnego podmiotu w przestrzeni prawnej w ramach jednej monografii jest niemożliwe, a z punktu widzenia zamierzonego celu badawczego byłoby bezprzedmiotowe. Konieczne było więc takie zawężenie zakresu badań, aby móc skupić się na tych zagadnieniach, które uznano za kluczowe z punktu widzenia funkcjonowania klubów i organizacji sportowych. Szczególnie wnikliwie opisano więc te wszystkie kwestie, które w polskiej doktrynie nie doczekały się obszernych opracowań lub nie zostały poddane, w mojej ocenie, wystarczającej analizie.

Całkowicie poza zakresem niniejszej monografii pozostawiono wiele szczegółowych kwestii niezwiązanych bezpośrednio z problematyką funkcjonowania klubów i orga-

⁷¹ Akurat w tym konkretnym przypadku wybrałem drugie podejście.

nizacji sportowych. Pominęto więc wszystkie kwestie, które dotyczą trzeciego filaru współczesnego sportu – samych sportowców⁷² oraz innych osób związanych ze sportem, takich jak trenerzy, sędziowie, lekarze sportowi itd.⁷³. Relacje osób zaangażowanych w sport z klubami, związkami sportowymi i polskimi związkami sportowymi są zaznaczone w tej monografii o tyle, o ile było to konieczne, aby przedstawić funkcjonowanie klubów i organizacji sportowych. Kwestie, w których na plan pierwszy wysuwa się sam zawodnik bądź trener i jego problemy prawne, jak na przykład relacje pracownicze pomiędzy sportowcem czy trenerem a klubem, wykorzystanie wizerunku, stypendia, korupcja w sporcie lub szkody na osobie, wyrządzone w trakcie albo w związku z uprawianiem sportu, pominęto albo jedynie naszkicowano. To temat na co najmniej jedną osobną monografię dotyczącą tylko statusu prawnego sportowców i innych osób fizycznych funkcjonujących w sporcie.

Poza zakresem niniejszej monografii pozostają także zagadnienia związane ze sportem, ale nie dotyczące bezpośrednio klubów i organizacji sportowych. Przykładem będą regulacje dotyczące bezpieczeństwa imprez masowych⁷⁴ czy, szerzej, zagadnienia związane z organizacją wydarzeń sportowych, w tym odpowiedzialność organizatora wydarzenia sportowego wobec jego uczestników, widzów i osób trzecich, a także problematyka ubezpieczeń związanych z uprawianiem sportu (każdy z tych tematów zasługuje co najmniej na pogłębiony artykuł⁷⁵). Podobnie jest z dopingiem – ta akurat tematyka jest bardzo

⁷² Nieobowiązująca już ustawa o sporcie kwalifikowanym posługiwała się pojęciem zawodnika. Uchwalając ustawę o sporcie, ustawodawca zrezygnował z tej definicji, wyjaśniając, iż „odstąpiono od zdefiniowania pojęć (...) »zawodnik« (...)», ponieważ »pojęcia te [zrezygnowano także z definiowania takich pojęć, jak m.in. »klub sportowy« i »kadra narodowa« – uważa E.J.K.] są powszechnie zrozumiałe, a jednocześnie trudno dostrzec potrzebę przyznania im innego, specjalnego znaczenia z perspektywy projektowanej ustawy« (Uzasadnienie projektu ustawy o sporcie, Sejm VI kadencji, druk sejmowy nr 2374).

⁷³ Za A.J. Szwarcem można jeszcze wskazać osoby należące do personelu administracyjnego i technicznego klubów sportowych, związków i obiektów sportowych oraz menadżerów i agentów sportowych (A.J. Szwarz, *Nowe regulacje prawne...*, s. 23). Dodałbym jeszcze pośredników transferowych, o których w kontekście piłki nożnej szeroko pisze J. Laskowski, *Działalność pośredników przy transakcjach na rynku piłkarskim w świetle regulacji federacji piłkarskich. Teraźniejszość i przyszłość* (w:) K. Wróbel (red.), *Współczesne wyzwania prawa sportowego – pomiędzy kulturą, biznesem a potrzebą bezpieczeństwa*, Warszawa 2015, s. 23–36.

⁷⁴ Objęte ustawą z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 2139 z późn. zm.). Zainteresowanych tą tematyką odsyłam do opracowań M. Dróżdź, *Uchwalenie ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych – przykład aktu państwa prawa czy państwa w prawie*, Ius Novum – numer specjalny 2014, s. 158–166; M. Dróżdź, *Potrzeba zmian ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych. Praktyczne problemy z jej zastosowaniem – wybrane zagadnienia*, Ius Novum 2014, nr 3, s. 74–85; P. Karlik, *Biometryczna identyfikacja osób w kontekście bezpieczeństwa imprez masowych*, Ius Novum 2012, nr 2, s. 97–113; M. Warchoł, *Konstytucyjne problemy bezpieczeństwa imprez masowych*, Przegląd Legislacyjny 2012, nr 2, s. 35–49 oraz C. Kąkol, *Problematyka tzw. pirotechniki stadionowej*, Prok. i Pr. 2013, nr 7–8, s. 311–326. Por. również wyrok TK z dnia 20 maja 2014 r., K 17/13, Dz. U. z 2014 r. poz. 693 W zakresie odpowiedzialności cywilnej por. również (częściowo nieaktualne) rozważania T. Pajor, *Odpowiedzialność cywilna organizatora imprezy sportowej*, PS 2002, nr 10, s. 37–52. Por. także M. Dróżdź, *Współzawodnictwo sportowe dzieci i młodzieży – problemy praktyczne, związane z organizacją imprez masowych* (w:) K. Wróbel (red.), *Współczesne wyzwania prawa sportowego...*, s. 9–22.

⁷⁵ Zainteresowanych tą tematyką odsyłam do następujących opracowań: w zakresie ubezpieczeń w sporcie najbardziej kompleksowe jest, zdezaktualizowane już niestety w dużej części, opracowanie A. Wąsowicz (red.), *Ubezpieczenia w sporcie*, Poznań 1996; w zakresie bezpieczeństwa imprez masowych można sięgnąć do M. Dróżdź, *Potrzeba zmian ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych...*, s. 74–85 oraz do P. Karlik, *Biometryczna identyfikacja osób...*, s. 97–113.

szeroko omówiona w literaturze zagranicznej⁷⁶, w polskiej słabiej⁷⁷. Ponieważ jednak tu również na plan pierwszy wysuwa się sam sportowiec, temat ten co do zasady omówiono o tyle tylko, o ile jest to konieczne z uwagi na omawiane relacje pomiędzy klubami a związkami sportowymi oraz sposób funkcjonowania klubów sportowych.

Pominięto także wyjaśnienie fenomenu sportu, przyczyn jego popularności oraz analizy sportu jako zjawiska kultury. O tym wszystkim każdy czytelnik doskonale wie, choćby z mediów. Zainteresowanych podbudową teoretyczną można odesłać do opracowań podających sport analizie z punktu widzenia kulturowego czy socjologicznego⁷⁸. Taką analizę można znaleźć nawet w opracowaniach prawniczych – może to nieco dziwić, choć z pewnością jest to dowód na erudycję autorów⁷⁹. Powielanie tych informacji nie wniosłoby, w moim przekonaniu, wiele do dorobku polskiej doktryny.

Nie omówiono wreszcie interesującej niewątpliwie kwestii, jaką jest problematyka odpowiedzialności klubów sportowych za szkody wyrządzone przez osoby pozostające w relacji umownej z klubem (zawodników, trenerów, działaczy), jak również przez osoby niepozostające w takiej relacji, lecz związane bezpośrednio ze sportem (sędziowie) bądź niemające takiego związku (tzw. pseudokibice demolujący sklepy przy okazji wydarze-

⁷⁶ Szeroko na temat relacji pomiędzy regułami antydopingowymi a autonomią związków sportowych oraz praw samych sportowców na gruncie prawa niemieckiego por. K. Vieweg, *Doping und Verbandsrecht*, Neue Juristische Wochenschrift 1991, s. 1511–1517; K. Vieweg, *Doping und Verbandsrecht – zum Beschluß des DLV-Rechtsausschusses im Fall Breuer, Krabbe, Möller*, Neue Juristische Wochenschrift 1992, s. 2539–2541; N. Korff, *Sportrecht*, Stuttgart 2014, s. 71–72 oraz 80–81 oraz K. Vieweg, *Faszination Sportrecht...*, s. 22–24; H.P. Hofmann, *Verbesserung der Bekämpfung des Dopings im Sport durch Fortentwicklung des Arzneimittelrechts*, Pharma Recht 2008, nr 1, s. 11–17. Na gruncie brytyjskiego prawa por. S. Gardiner, *United Kingdom...*, s. 107. O aspekcie międzynarodowym pisze także R. Piechota, *Reguły antydopingowe w prawie międzynarodowym*, Studia Iuridica Torunensae 2010, nr 1, s. 152–181.

⁷⁷ Jedną z pierwszych osób, która problemowi dopingowi poświęciła miejsce w swoich rozważaniach, był A.J. Szwarc, i to pod jego kierunkiem ukazała się jedna z pierwszych publikacji na ten temat, w której wielu autorów poddało kwestie dopingowi wszechstronnej analizie, por. A.J. Szwarc (red.), *Prawne problemy dopingu w sporcie*, Poznań 1992. Por. także A. Wach, *Odpowiedzialność prawna osób trzecich w sprawach dopingowych*, Sport Wyczynowy 2004, nr 9–10, s. 73–85; tenże *O celowości uchwalenia ustawy o zwalczaniu dopingu w sporcie*, Sport Wyczynowy 2005, nr 11–12, s. 32–41; tenże *Odpowiedzialność prawna za stosowanie dopingu w sporcie. Wykład podczas kolokwium habilitacyjnego w dniu 12 grudnia 2005 roku*, Studia Iuridica 2008, nr 48, s. 373–385; M. Iwański, *Przestępstwo dopingu (art. 50 ustawy o sporcie)*, PiP 2011, z. 7–8, s. 102–112; M. Bojarski, *Doping w sporcie – prawnokarna ocena zjawiska* (w:) A.J. Szwarc (red.), *Ustawa o sporcie*, Poznań 2011, s. 103–116; R. Piechota, *Reguły antydopingowe...*, s. 152–181. Z najnowszych opracowań por. W. Firek, *Granice medycznego i moralnego problemu dopingu w sporcie* (w:) T. Gardocka, D. Jagiełło (red.), *Problemy prawne na styku sportu i medycyny*, Warszawa 2015, s. 12–19; D. Jagiełło, *Ramy odpowiedzialności i postępowanie dowodowe w związku z podejrzeniem stosowania dopingu w sporcie* (w:) T. Gardocka, D. Jagiełło (red.), *Problemy prawne na styku...*, s. 3–11; P. Jóźwiak, *Zbieg różnego rodzaju sankcji represyjnych orzekanych wobec lekarza za udział w praktykach dopingowych* (w:) T. Gardocka, D. Jagiełło (red.), *Problemy prawne na styku...*, s. 20–31; K. Maćkowiak, *Wybrane metody wspomagania wydolności tlenowej zawodników w kontekście zasady równości* (w:) T. Gardocka, D. Jagiełło (red.), *Problemy prawne na styku...*, s. 201–210; M. Nowak, *Walka z dopingiem w Polsce* (w:) T. Gardocka, D. Jagiełło (red.), *Problemy prawne na styku...*, s. 32–42. Najaktualniejszy, choć bardzo lakoniczny, komentarz do kluczowych norm przyjętych przez Komisję do Zwalczania Dopingu w Sporcie można znaleźć w wydawnym przez Komisję komentarzu – *Polskie przepisy antydopingowe*, Warszawa 2015.

⁷⁸ Choćby do ciekawego opracowania S. Kowalczyka, *Elementy filozofii i teologii sportu*, Lublin 2010.

⁷⁹ Por. m.in. obszerny rozdział *Sport jako zjawisko społeczne, z uwzględnieniem perspektywy kultury* (w:) B. Rischka-Słowik, *Konsytytucja sportu...*, s. 27–109.

nia sportowego, na które nie mają zakupionych biletów). Ten temat jest bardzo dobrze opisany w zagranicznej literaturze⁸⁰; w Polsce zdecydowanie mniej. Dobra jego analiza wymaga jednak co najmniej oddzielnej monografii.

Poza zakresem opracowania pozostały także kwestie finansowania sportu. Są one z pewnością bardziej interesujące z punktu widzenia rachunkowości czy zarządzania⁸¹ niż z prawnego punktu widzenia.

Uprzedzając tok dalszych wywodów, należy natomiast wskazać, że w tej części monografii, która została poświęcona rozwiązaniom zagranicznym, pewne uwagi na temat wskazanych wyżej kwestii dotyczących statusu prawnego sportowców oraz innych relacji w sporcie, pominiętych w części dotyczącej rozwiązań polskich, zostały zamieszczone. Uczyniono to, mając na uwadze konieczność wprowadzenia czytelnika w problematykę zagranicznych rozwiązań prawnych w sposób na tyle przejrzysty, aby czytelnik ów mógł wyrobić sobie pogląd na całościowe podejście doktryny i judykatury do kwestii prawnych związanych ze sportem, zanim przejdę do omawiania zagadnień szczególnie przydatnych z punktu widzenia pozostałych rozważań zawartych w monografii.

⁸⁰ Por. na gruncie prawa niemieckiego: U. Haas, D.-R. Martens, *Sportrecht – eine Einführung in die Praxis*, Zürich 2011, s. 178–209; na gruncie prawa rosyjskiego: O. Rymkevich, *International Encyclopaedia of Law. Sports Law. Russia*, wydanie planowane na 2016 r., tekst złożony w wydawnictwie (w zbiorach autora); na gruncie prawa słowackiego: T. Gábriš, *International Encyclopaedia of Law. Sports Law. Slovakia*, Alphen aan den Rijn 2015, s. 74–84.

⁸¹ Zainteresowanych można odesłać choćby do ciekawej monografii: Z. Pawlak, A. Smoleń, *Zarządzanie finansami spółek kapitałowych...* lub do artykułu A. Ostrowskiej, *Dotowanie sportu przez jednostki samorządu terytorialnego*, *Finanse Komunalne* 2013, nr 12, s. 5–20.

Rozdział II

Organizacja sportu na świecie i polski model na tle rozwiązań zagranicznych

1. Sport w prawie Unii Europejskiej oraz w dokumentach Rady Europy

1.1. Unijna zasada swobodnego obrotu a sport. Realizacja zasad wspólnego rynku europejskiego i kluczowe orzeczenia ETS

Jednym z zadań Unii Europejskiej jest stworzenie wspólnego rynku. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej⁸² definiuje ten wymóg jako usunięcie wszystkich przeszkód uniemożliwiających wspólny obrót gospodarczy, tak aby w miejsce poszczególnych rynków krajowych powstał jeden wspólny rynek europejski. Z tak przyjętej zasady wynika wymóg zapewnienia wolnego przepływu osób, towarów i usług w ramach wspólnego obszaru gospodarczego.

Zdaniem przedstawicieli doktryny w różnych krajach europejskich (między innymi w Niemczech), realizacja celu, jakim jest stworzenie wspólnego rynku w ramach europejskiego obszaru gospodarczego, jest możliwa nie tylko poprzez środki prawne państwowe, lecz także poprzez wprowadzanie norm wewnętrznych, „prywatnych”. W tym kontekście działalność międzynarodowych federacji sportowych zdaje się tę ideę realizować w pełniejszym nierzadko stopniu, niż udaje się to ustawodawcy europejskiemu. Cele, jakie przyświecają międzynarodowym federacjom sportowym, są spójne z tym, co chce osiągnąć europejski ustawodawca. Celem norm sportowych jest to, aby określona liczba osób i innych podmiotów z różnych krajów przestrzegała tych samych reguł, umożliwiając tym samym współzawodnictwo sportowe. Dlatego też na przykład reguły ustanawiane przez związki sportowe mają na celu umożliwienie zawodnikom z różnych krajów zmiany barw

⁸² W stanie prawnym sprzed wejścia w życie Traktatu z Lizbony potocznie był zwany Europejskim Trybunałem Sprawiedliwości. W dalszej części monografii używam określenia ETS (w odniesieniu do orzeczeń wydanych przed wejściem w życie Traktatu z Lizbony) oraz Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (w kontekście polizbońskim).

klubowych czy spowodowanie, żeby wszyscy sportowcy, niezależnie od tego, z jakiego kraju pochodzą, przestrzegali tych samych reguł antydopingowych⁸³.

Wielu autorów z anglojęzycznego kręgu kulturowego wprost mówi o tym – nawet niekonieczne uznając to za negatywne zjawisko – że prywatne organizacje funkcjonujące w sporcie „*could be offending some of the fundamental principles of European law*” (mogą naruszać fundamentalne zasady prawa europejskiego), zwłaszcza w tych wszystkich aspektach, w których funkcjonują jako przedsiębiorcy⁸⁴.

Ustawodawca europejski, a co za tym idzie – poszczególni ustawodawcy krajowi, są zobowiązani przestrzegać podstawowych praw i wolności, jakie przysługują wszystkim obywatelom krajów w ramach europejskiego obszaru gospodarczego – między innymi zasady swobodnego przepływu osób, usług i kapitału. Zasada ta jest bowiem częścią większej całości – systemu europejskiego prawa konkurencji. Zasada swobodnego przepływu nie dotyczy wszystkich działań podejmowanych przez wszystkie organizacje. Jej podstawowe znaczenie to zobowiązanie państwa do tego, aby nie wprowadzało przepisów krajowych i nie podejmowało poprzez swoje organy kroków, które niweczyłyby taką swobodę.

Powstaje natomiast pytanie, czy taki sam wymóg można sformułować w stosunku do „prawodawcy” prywatnego, jakim są związki sportowe i międzynarodowe federacje sportowe, a więc czy taki sam wymóg obowiązuje w relacji między sportowcem a związkami sportowymi. Ponieważ ta kwestia została rozstrzygnięta na długo zanim w przepisach traktowych pojawiło się jakiekolwiek odwołanie do sportu (stało się dopiero w grudniu 2009 r. po wejściu w życie Traktatu z Lizbony) od tego zagadnienia rozpoczynam rozważania na temat Unii Europejskiej i sportu.

Pierwszym orzeczeniem, które dotyczyło praw podstawowych wynikających z przepisów unijnych, było orzeczenie Trybunału Sprawiedliwości z dnia 12 grudnia 1974 r. w sprawie *B.N.O. Walrave and L.J.N. Koch vs. Association Union cycliste internationale, Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie et Federación Española Ciclismo*⁸⁵. W tym konkretnym przypadku chodziło o dopuszczalność wprowadzenia do przepisów międzynarodowej federacji kolarskiej zasad dotyczących szczególnego rodzaju współpracowników kolarzy – a konkretnie wprowadzenie zasady, że muszą to być obywatele tego samego kraju. Niewątpliwie taka reguła naruszałaby prawo każdej z osób do swobodnego świadczenia swoich usług i pracy w pozostałych krajach unijnych. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości uznał, że faktycznie takie ograniczenie w tym przypadku istnieje. Trybunał uznał więc w ten sposób, że stosowanie zakazu dyskryminacji obywateli unijnych nie jest ograniczone do domeny państwowej, ale dotyczy również „wszystkich innych

⁸³ Haas, Martens, *Sportrecht*, s. 84.

⁸⁴ Tak S. Ellson, M. Lohn, *Whose rules are we playing by?* Entertainment and Sports Law Journal 2006, nr 1, http://www.springer.com/cda/content/document/cda_downloaddocument/9789067048286-c2.pdf?SGWID=0-0-45-1293560-p174256763, dostęp w dniu 17 lipca 2016 r.

⁸⁵ C 36/74, ECR 1974, s. 1405.

środków, które mają charakter ogólnych regulacji w obszarze świadczenia pracy i usług⁸⁶. Reguły ustanawiane przez związki sportowe zostały uznane za tego rodzaju środki. W tej sprawie Trybunał wyraźnie stwierdził, że zakaz wprowadzania ograniczeń uderzających w zasadę swobodnego obrotu ma zastosowanie także do reguł prywatnych organizacji, ponieważ: „Zakaz takiej dyskryminacji nie dotyczy tylko działań władzy publicznej, ale obejmuje również reguły jakiegokolwiek innej natury, mające na celu uregulowanie w sposób kompleksowy zatrudnienia i świadczenia usług (...)”⁸⁷. Fakt, że normy sportowe mają charakter norm prywatnych, a nie powszechnie obowiązujących przepisów, nie stoi temu na przeszkodzie. Państwa członkowskie nie mogą więc, zdaniem ETS, zwolnić się z nałożonych na nich obowiązków zapewnienia faktycznej realizacji wolnego rynku w ten sposób, że powołają się na autonomię prywatnych organizacji, takich jak stowarzyszenia i związki sportowe⁸⁸.

Podobne stanowisko Trybunał zajął w wyroku z dnia 14 lipca 1976 r. w sprawie *Gaetano Donà vs. Mario Mantero*⁸⁹ i w tym samym duchu wypowiedział się w powszechnie znanej sprawie *Union royale belge des sociétés de football association ASBL vs. Jean-Marc Bosman* z dnia 15 grudnia 1995 r.⁹⁰. Kolejne orzeczenia potwierdzające podobną zasadę to wyroki w połączonych sprawach *Christelle Delière vs. Ligue Francophone de Judo et Disciplines Associées ASBL*, *Ligue Belge de Judo ASBL*, *Union Européenne de Judo (C-51/96)* and *François Pacquée (C-191/97)* z dnia 11 kwietnia 2000 r.⁹¹, w sprawie *Jyri Lehtonen and Ca-stors Canada Dry Namur-Braine ASBL vs. Federation Royale Belge des Societes de Basket-Ball ASBL* z dnia 13 kwietnia 2000 r.⁹² i w sprawie *Igor Simutenkov vs. Ministerio de Educación y Cultura and Real Federación Española de Fútbol* z dnia 12 kwietnia 2005 r.⁹³.

We wszystkich tych sprawach ETS przyjął, że zasady wynikające z europejskich traktatów muszą być realizowane także przez normy ustanawiane przez związki sportowe. Innymi słowy, ETS przyjął, że zakres zastosowania swobód traktatowych w świecie sportu nie

⁸⁶ Haas, Martens, *Sportrecht*, s. 85.

⁸⁷ „Prohibition of such discrimination does not only apply to the action of public authorities, but extends likewise to rules of any other nature aimed at regulating in a collective manner gainful employment and the provision of services (...)”.

⁸⁸ Haas, Martens, *Sportrecht*, s. 85.

⁸⁹ C 13/76, ECR 1976, s. 1333.

⁹⁰ C-415/93, ECR 1995, s. I-04921. Do czasu tego wyroku system transferu piłkarzy był jednym z najbardziej restrykcyjnych systemów ograniczających swobodę wykonywania pracy (uprawiania sportu) przez sportowców w ramach Unii Europejskiej. W ramach poprzedniego systemu piłkarze nie mogli zmieniać klubu, także po wygaśnięciu umowy z klubem, dopóki nowy klub nie zapłacił poprzedniemu klubowi odpowiedniego odstępnego. Taki stan rzeczy akceptowała judykatura w wielu krajach, między innymi w Wielkiej Brytanii. Por. P. Goulding, J. Mulcahy (w.): *Sport: Law and Practice*, red. A. Lewis, J. Taylor, Haywards Heath 2014, s. 1337. Począwszy od wyroku w sprawie Bosmana, tego rodzaju reguły uznawane są za niedopuszczalne. Literatura dotycząca tej sprawy zostanie podana w jednym z kolejnych przypisów; w tym miejscu chciałbym jedynie zwrócić uwagę na fakt, że wyrok ETS, oprócz całego szeregu pozytywnych skutków, wywołał także co najmniej jeden negatywny – zmiana systemu transferowego zaowocowała tym, że pieniądze, które wcześniej były wydawane na szkolenie młodych sportowców i zostawały w słabszych klubach, trafiają teraz raczej do najlepszych graczy. Innymi słowy, w efekcie tego wyroku, jak się wydaje, bogate kluby (i najlepsi sportowcy) stali się jeszcze bogatsi. Słabsze kluby zaś zubożały.

⁹¹ ECR 2000, s. I-02549.

⁹² C-176/96, ECR 2000, s. I-02681.

⁹³ C-265/03, ECR 2005, s. I-02579.

jest ograniczony do działań władzy publicznej, ale obejmuje również działania federacji sportowych (czyli organizacji prywatnych). W przypadku sprawy *Deliège* chodziło o zasady kwalifikowania się do międzynarodowych zawodów w ramach Europejskiej Unii Judo, w przypadku *Lethonen* chodziło o reguły transferowe belgijskiego związku koszykówki⁹⁴, a w przypadku *Simutenkov* o reguły przyjęte przez hiszpański związek piłki nożnej. Europejski Trybunał Sprawiedliwości wypowiadał się więc jednoznacznie i bardzo konsekwentnie w sprawie wolnego przepływu osób. A mówiąc już bardzo konkretnie, Europejski Trybunał Sprawiedliwości potwierdził, iż swobody traktatowe dotyczą w pełni regulaminów i statutów co najmniej kilku znaczących federacji sportowych, działających w znanych i popularnych dyscyplinach sportowych – kolarstwie (Międzynarodowej Federacji Kolarskiej⁹⁵), piłce nożnej (Niemieckiej Federacji Piłki Ręcznej⁹⁶, Hiszpańskiej Federacji Piłki Nożnej⁹⁷, Francuskiej Federacji Piłki Nożnej⁹⁸, Włoskiej Federacji Piłki Nożnej⁹⁹ oraz Belgijskiej Federacji Piłki Nożnej¹⁰⁰) i koszykówce (Belgijskiej Federacji Koszykówki i Międzynarodowej Federacji Koszykówki¹⁰¹). Na podstawie tych wszystkich wyroków można jednoznacznie stwierdzić, że zasady prawa europejskiego w zakresie swobodnego obrotu znajdują zastosowanie do wszystkich krajowych i międzynarodowych federacji, jeśli oczywiście mówimy o uprawianiu sportu w ramach Unii Europejskiej¹⁰².

W efekcie należy uznać, że swobody traktowe znajdują w świecie europejskiego sportu zastosowanie w szerokim zakresie¹⁰³.

⁹⁴ Fiński koszykarz Jyri Lethonen zamierzał zmienić klub i kraj, w którym występował, poza okresem tzw. okna transferowego, ustalonym przez Międzynarodową Federację Koszykówki i przyjętym do stosowania przez krajowe związki koszykówki w Europie. W jego przypadku miało to uzasadnienie, ponieważ „okno transferowe” w Finlandii (kraju, w którym siedzibę miał jego dotychczasowy klub) wypadało w innym terminie aniżeli w Belgii (kraju siedziby klubu, do którego Lethonen chciał się przenieść). Z powodu braku – w jego ocenie – możliwości pogodzenia tych dwóch terminów w racjonalny sposób doszło do sporu pomiędzy nim a federacją sportową, który ostatecznie został rozstrzygnięty przez Trybunał Sprawiedliwości. Trybunał uznał, że ograniczenie możliwości zmiany klubu do określonego czasu nie stanowi naruszenia wolności wykonywania zawodu i podejmowania decyzji o tym, gdzie zawodnik chce pracować. Uzasadniając swoją decyzję, Trybunał stwierdził, że tego rodzaju ograniczenia w możliwości zmiany barw klubowych są w interesie wszystkich zainteresowanych, ponieważ pozwalają na przeprowadzenie rozgrywek sportowych w ramach danego sezonu w sposób niezakłócony od początku do końca.

⁹⁵ Cytowana wyżej sprawa *Walrave*.

⁹⁶ Wyrok w sprawie *Deutscher Handballbund eV vs. Maros. Kolpak* z dnia 8 maja 2003 (C-438/00), ECR 2003, s. I-04135.

⁹⁷ Cytowana wyżej sprawa *Simutenkov*.

⁹⁸ Wyrok w sprawie *Olympique Lyonnais SASP vs. Olivier Bernard and Newcastle United FC* z dnia 16 marca 2010 r. (C-325/08), ECR 2010, s. I-02177.

⁹⁹ Cytowana wyżej sprawa *Donà*.

¹⁰⁰ Cytowana wyżej sprawa *Bosmana*.

¹⁰¹ Cytowana wyżej sprawa *Lehtonen*.

¹⁰² W doktrynie prawa europejskiego poświęca się także nieco miejsca możliwości korzystania z korzyści wynikających z traktatów przez osoby pochodzące z krajów trzecich (niebędących członkami Unii Europejskiej) w kontekście sportu: B. Kennelly, R. Richards (w.): *Sport: Law and Practice*, s. 1257–1260.

¹⁰³ Na temat sprawy *Walrave* i przełamania tradycyjnego stanowiska zakładającego, że obecny art. 49 i 56 TFUE, a także zakazujący dyskryminacji art. 18 TFUE mają zastosowanie wyłącznie do aktów władz publicznych i nie mogą rodzić skutku horyzontalnego, rozumianego jako możliwość powołania ich w sporze jednego podmiotu prywatnego przeciwko innemu; por. także bardzo ciekawie A. Cieśliński, *Aktywność sportowa w świetle gwarancji swobód rynku wewnętrznego Unii Europejskiej – próba ujęcia systemowego* (w:) D. Kornobis-Romanowska (red.), *Sport w prawie europejskim*..., s. 57–59. Por. również B. Rischka-Słowik, *Specyfika sportu jako okoliczność usprawiedliwiająca nie-*

Od strony praktycznej wymóg zapewnienia swobody przepływu wpływa na całe spektrum kwestii istotnych w sporcie. Można tu wskazać na takie zagadnienia, jak reguły transferu graczy, zasady stosowania tzw. okien transferowych (kluczowym wyrokiem jest oczywiście sprawa *Bosman*)¹⁰⁴, reguł dotyczących zakazu posiadania udziałów w więcej niż jednym klubie przez jedną osobę lub podmiot¹⁰⁵, zasad dotyczących finansowania klubów, kontroli nad graczami poprzez tak zwane „*third party ownership rules*” (co do zasady, obecnie powszechnie zakazane), normy dotyczące górnego poziomu wynagrodzeń zawodników i szerzej zasady różnych systemów „licencyjnych”, zasady wyboru zawodników do drużyn narodowych i związaną z tym zasadę konieczności zwalniania graczy na spotkania drużyn narodowych, zasadę „*home grown player*” oraz wzajemnego uznawania kwalifikacji zawodowych sportowców i trenerów, ograniczeń w zakresie reklamy, ograniczeń w zakresie transmisji telewizyjnej wydarzeń sportowych, sankcji dyscyplinarnych¹⁰⁶ i reguł działalności agentów sportowych i ich relacji ze sportowcami. B. Rischka-Słowik zauważa w tym kontekście, że dorobek prawny Unii Europejskiej w dziedzinie sportu jest „imponujący”¹⁰⁷.

kompatybilność pozaprawnych regulacji sportowych z regulacjami prawnymi (w:) A.J. Szwarc (red.), *Kompatybilność pozaprawnych regulacji sportowych...*, s. 114–117.

¹⁰⁴ W wyroku w sprawie *Bosmana* ETS uznał, że reguły transferowe zabraniające graczowi zatrudnionemu przez jeden klub możliwości przeniesienia się do innego klubu bez zapłaty odstępnego klubowi poprzedniemu, nawet jeżeli kontrakt gracza z tym klubem już wygasł, narusza reguły swobodnego przepływu ustanowione traktatami. Pomijam w tym miejscu bardziej szczegółową analizę wyroku w sprawie *Bosmana*. Doczekała się ona licznych opracowań, zarówno w literaturze obcojęzycznej, jak i literaturze polskojęzycznej, więc powielanie wielokrotnie na różne sposoby omawianych argumentów nic nowego nie wniesie. W kolejnych akapitach poświęcam jedynie kilka zdań opinii Adwokata Generalnego w tej sprawie, ponieważ ona akurat nie jest zbyt często cytowana. Z polskojęzycznych opracowań na temat tej sprawy por. m.in. najnowsze opracowanie B. Rischka-Słowik, *Konstytucja sportu...*, s. 295–324 oraz A. Cieśliński, *Konstrukcja prawna swobód rynku wewnętrznego Unii Europejskiej*, Wrocław 2013, s. 243–244, a z wcześniejszych pokazujących wpływ sprawy *Bosmana* na polski rynek piłarski por. A.J. Szwarc, *Wprowadzenie* (w:) A.J. Szwarc (red.), *Tzw. sprawa Bosmana z polskiej perspektywy*, Poznań 2006, s. 13–20; A.J. Szwarc, *Prawne problemy transferów sportowych* (w:) A.J. Szwarc (red.), *Tzw. sprawa Bosmana...*, s. 21–34; W. Sanetra, *Zmiana klubu sportowego przez sportowca w świetle polskiego prawa* (w:) A.J. Szwarc (red.), *Tzw. sprawa Bosmana...*, s. 77–104; A. Wach, *Nowe regulacje transferowe FIFA* (w:) A.J. Szwarc (red.), *Tzw. sprawa Bosmana...*, s. 105–140. Pośrednio o tym wyroku pisze także M. Bałaziński, omawiając reguły transferowe w piłce nożnej, wprowadzone w odpowiedzi na omawiany wyrok. Por. M. Bałaziński, *Nowe prawo transferowe w piłce nożnej*, Sport Wyczynowy 2001, nr 9–10, s. 71–75. Z literatury niemieckojęzycznej por. R. Streinz, *Sech Jahre nach Bosman – Die Veränderungen des Berufssports nach dem Urteil des Gerichtshofs der Europäischen Gemeinschaften vom 15. Dezember 1995* (w:) A.J. Szwarc (red.), *Tzw. sprawa Bosmana...*, s. 35–76; M.F.P. Borges, *Verbandsgerichtsbarkeit Und Schiedsgerichtsbarkeit Im Internationalen Berufsfussball: Unter Berücksichtigung Der Verbandsinternen FIFA-Rechtsprechung In Bezug Auf Die Lex Sportiva*, Frankfurt am Main 2009, s. 36–42 i M. Müller, *Der Deutsche Berufsfußball – vom Idealverein zur Kapitalgesellschaft*, Berlin 2000, s. 59–63. Ze źródeł anglojęzycznych szerokie omówienie sprawy *Bosmana* można znaleźć choćby w monumentalnym opracowaniu, do którego będę jeszcze wielokrotnie sięgał w dalszych rozważaniach: B. Kennelly i R. Richards (w:) *Sport: Law and Practice*, s. 1241–1242. Polecam także ciekawe spojrzenie na sprawę *Bosmana* z perspektywy amerykańskiej doktryny i porównania zarówno samego wyroku, jak i prezentowanej argumentacji z podobnymi sprawami w Stanach Zjednoczonych na gruncie tzw. ustawy Shermana (*Sherman Act*), będącej podstawowym aktem prawnym z zakresu ochrony konkurencji w USA: L. Kurlantzick, *An International Dimension: Player Movement, the NBA-FIBA Agreement, and Foreign League Limitations on American Players* (w:) L. Kurlantzick (red.), *Legal Issues in Professional Basketball*, Bethesda 2011, s. 249 oraz 275–285.

¹⁰⁵ Co ma istotne znaczenie z punktu widzenia zapewnienia uczciwej rywalizacji sportowej (dwa kluby kontrolowane przez jednego właściciela mogłyby ustalać na przykład wynik bezpośrednich spotkań między sobą i w ten sposób zaburzać rozgrywkę ligowe). Zasada ta ma więc głębokie uzasadnienie sportowe, ale z punktu widzenia zasad prawa konkurencji może budzić wątpliwość.

¹⁰⁶ Na przykład B. Kennelly, R. Richards (w:) *Sport: Law and Practice*, s. 1254.

¹⁰⁷ B. Rischka-Słowik, *Acquis Communautaire Sportive*, GSP 2011, t. 25, s. 385–397.

Korzystając z okazji, warto też przytoczyć zapomniany dziś, a ważny pogląd A. Kijowskiego, który już w 1993 r., a więc jeszcze przed wyrokiem w sprawie Bosmana, zwracał uwagę, że opinie Polskiego Związku Piłki Nożnej na temat statusu prawnego piłkarzy i kwestionowanie ich statusu pracowniczego są efektem nie tyle interpretacji opartej na polskim prawie, ile raczej tego, że PZPN staje po stronie UEFA w sporze z organami Wspólnot Europejskich, domagającymi się już wówczas swobodnego przepływu siły roboczej także na rynku pracy w zawodowej piłce nożnej¹⁰⁸. Dopiero orzeczenie ETS postało tamę tego rodzaju praktykom.

Trzeba też podkreślić, że zwłaszcza w zakresie systemów transferowych i tzw. okien transferowych (o których szerzej niżej) argumenty zwolenników stosowania restrykcji bazowały na dwóch przesłankach.

Po pierwsze, wskazuje się, że wszelkie tego rodzaju ograniczenia w swobodzie przepływu zawodników pomiędzy klubami pomagają zachować równowagę konkurencyjną pomiędzy klubami sportowymi (żaden klub nie zyskuje nadmiernej przewagi nad pozostałymi, co byłoby ze szkodą dla rywalizacji sportowej).

Po drugie, uważa się, że tego rodzaju restrykcje pozwalają na dystrybucję korzyści z transferów graczy w wyższych ligach także do tych podmiotów, które tych graczy wyszkoliły na bardzo wstępnym etapie. Po trzecie zaś, twierdzi się, że te systemy pozwalają na zachowanie stabilności składu zespołu w danym klubie w ciągu całego sezonu.

Na wiele spraw rozpatrywanych przez ETS w zakresie sportu, w tym na przełomowe sprawy *Bosman* i *Lehtonen* można patrzeć właśnie z punktu widzenia jednego z tych trzech argumentów. Sądy albo przyznawały racje federacjom sportowym, uznając, że dane ograniczenie swobody przemieszczania się zawodników i podejmowania zatrudnienia u nowego pracodawcy jest uzasadnione powyżej wskazanymi względami, albo też uważały, że stosowane regulacje idą za daleko i wykraczają poza niezbędne minimum, aby osiągnąć zamierzone cele.

Przykładowo można wskazać, że opinia Rzecznika Generalnego w sprawie Bosmana wskazywała na to, iż konieczność zachowania równowagi konkurencyjnej (*competitive balance*) jest usprawiedliwionym celem, do jakiego federacja sportowa piłki nożnej może dążyć. Niemniej jednak Adwokat Generalny uznał, że dowody przedstawione w sprawie przed Trybunałem Sprawiedliwości nie wskazują jednoznacznie, iż zaprezentowany system transferowy (w jego poprzedniej wersji, już nieobowiązującej) pozytywnie wpływał na jej zachowanie. Europejski Trybunał Sprawiedliwości zgodził się w tym zakresie z Rzecznikiem Generalnym. Rzecznik Generalny uznał także, że cel polegający na zapewnieniu, by korzyści z transferu graczy w wyższych ligach były w pewnym sensie dystrybuowane do klubów w niższych ligach jako wynagrodzenie za wyszkolenie gracza, który później osiąga sukces, jest również usprawiedliwionym celem, jaki federacja sportowa

¹⁰⁸ A. Kijowski, *Status prawny sportowca zawodowego* (w:) A. Kijowski (red.), *Problemy prawne sportu zawodowego*, Poznań 1995, s. 31–32.

może realizować. Podobnie jednak jak w przypadku równowagi konkurencyjnej, także i tutaj Rzecznik Generalny, a potem Europejski Trybunał Sprawiedliwości uznali, że zaprezentowany system rejestracyjny nie realizował tego celu – opłaty transferowe w żaden sposób nie odpowiadały faktycznie poniesionym kosztom szkolenia¹⁰⁹.

W sprawie *Lehtonen*, która jest równie znana, jak sprawa *Bosmana*, uznano, że konieczność zachowania stabilności zespołu w trakcie trwania rozgrywek uzasadnia wprowadzenie określonych restrykcji w zakresie swobody zmiany pracodawcy przez sportowców.

Na wszystkie tego rodzaju restrykcje, jak te będące efektem systemów transferowych sportowców, można również patrzeć z punktu widzenia przepisów prawa konkurencji. Rzecznik Generalny w sprawie *Bosmana* stwierdził, że reguły transferowe, co do zasady, są antykonkurencyjne w rozumieniu art. 101 TFUE. Nie oznacza to jednak, że takie reguły są niedopuszczalne. Muszą być one jednak uzasadnione i pozostawać w odpowiedniej proporcji do celu, którego osiągnięciu służą.

Trzeba też jednak pamiętać, że próba zbyt ortodoksyjnego wprowadzania zasady wolnego rynku w całej jej rozciągłości do europejskiego sportu mogłaby doprowadzić do złych rezultatów. Stowarzyszenia i związki sportowe mają swoją autonomię chronioną w różny sposób przez ustawodawstwo różnych państw, jednak w zasadzie w całej Europie jest to ochrona powszechna. Z tego powodu w doktrynie niemieckiej zwraca się uwagę na konieczność każdorazowego rozważania różnych interesów – z jednej strony – praw, których strzegą normy europejskie, w tym w szczególności wolności przepływu towarów, osób i usług, a z drugiej strony – praw związków sportowych i samych sportowców. Różnica pomiędzy kontrolą zgodności norm międzynarodowych federacji sportowych z ogólnymi zasadami „europejskiego porządku prawnego” a kontrolą zgodności tych norm z krajowym porządkiem prawnym polega natomiast na tym, że głównym motywem Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości w badaniu tych sprzecznych ze sobą niekiedy interesów jest nie tyle strukturalna nierównowaga pomiędzy związkiem sportowym a sportowcem, ile raczej sam fakt, że związki sportowe i międzynarodowe federacje sportowe działają tak, jak „zastępczy ustawodawca”, a co za tym idzie – mogą podlegać, co do zasady, podobnej kontroli, jak ustawodawcy krajowi¹¹⁰. Na poziomie krajowym badanie skupia się raczej na tym, czy normy ustanawiane przez związki sportowe uwzględniają interesy wszystkich zainteresowanych, w tym również prawa sportowców¹¹¹.

Kończąc tę część wywodów, należy przypomnieć, że zasadą prawa europejskiego, przyjętą przez Trybunał Sprawiedliwości, jest to, że z wykładnią mamy do czynienia tylko wtedy, gdy określony tekst budzi wątpliwości co do jego znaczenia semantycznego lub rozumienia w procesie stosowania prawa. Wykładnia prawa unijnego jest wtedy, gdy tekst jest

¹⁰⁹ Por. także S. Sampson, P. Limbert, A. Lewis (w:) *Sport: Law and Practice*, s. 1498–1500.

¹¹⁰ Por. Haas, Martens, *Sportrecht*, s. 86–87.

¹¹¹ Tak na gruncie prawa niemieckiego por. Haas, Martens, *Sportrecht*, s. 78–82.

niejasny. To jest zatem europejska wersja zasady *clara non sunt interpretanda*¹¹². Prawo do takiej wykładni ma zasadniczo tylko Trybunał Sprawiedliwości. Inni, zwłaszcza sędziowie krajowi, stosują prawo europejskie jako jasne albo zadają Trybunałowi pytanie prejudycjalne.

1.2. Polityka Unii Europejskiej w zakresie sportu, stanowisko Komisji Europejskiej i Rady Europejskiej oraz przepisy traktatowe

1.2.1. Sport w dokumentach traktatowych i Białej Księdze

Do momentu wejścia w życie Traktatu z Lizbony (TE)¹¹³ sport nie był wspomniany w dokumentach traktatowych¹¹⁴. Sytuacja uległa zmianie po wejściu w życie wspomnianego traktatu, który wprowadził do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej¹¹⁵ art. 165 wprost mówiący o sporcie. Artykuł 165 ust. 1 TFUE znajduje się w części trzeciej traktatu – „Polityki i Działania Wewnętrzne Unii”, w tytule XII „Edukacja, kształcenie zawodowe, młodzież, sport”. Stanowi on, że „Unia przyczynia się do wspierania europejskich przedsięwzięć w zakresie sportu, uwzględniając jego szczególny charakter, jego struktury oparte na zasadzie dobrowolności oraz uwzględniając jego funkcję społeczną i edukacyjną”. Zgodnie natomiast z art. 165 ust. 2 i 3 TFUE działanie Unii zmierza do rozwoju wymiaru europejskiego sportu, poprzez popieranie uczciwości, dostępności we współzawodnictwie sportowym oraz współpracy pomiędzy podmiotami odpowiedzialnymi za sport, jak również przez ochronę integralności fizycznej i psychicznej sportowców, w szczególności tych najmłodszych. Zarówno Unia, jak i państwa członkowskie są zobowiązane wspierać współpracę z państwami trzecimi oraz z organizacjami międzynarodowymi, właściwymi w dziedzinie edukacji i sportu, zwłaszcza z Radą Europy¹¹⁶. Sport został więc wymieniony jako jeden z obszarów, w którym Unia Europejska ma kompetencje wspierające, koordynujące i uzupełniające. Sport nie stanowi więc takiego elementu rzeczywistości, który jest regulowany przez Unię Europejską jako element wspólnego rynku, ale wprost mamy tu zawartą kompetencję do regulowania sportu przez organy europejskie, chociaż w sposób jedynie wspierający poszczególne państwa członkowskie, a nie zastępując je.

Z uwagi na lakoniczność przytoczonej wyżej regulacji traktatowej kluczowym dokumentem, w którym wyrażono stanowisko Unii Europejskiej i jej organów w odniesieniu do sportu, pozostaje do dzisiaj Biała Księga na temat sportu z dnia 11 lipca 2007 r. przed-

¹¹² W polskim piśmiennictwie spór o zasadę *clara non sunt interpretanda*, zdaje się, nieco osłabł. Patrz M. Zieliński, M. Zirk-Sadowski, *Klaryfikacyjność i derywacyjność w integrowaniu polskich teorii wykładni prawa*, RPEiS 2001, z. 2, s. 99–111.

¹¹³ Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, podpisany dnia 13 grudnia 2007 r., który wszedł w życie w dniu 1 grudnia 2009 r. (Dz. U. z 2009 r. Nr 203, poz. 1569).

¹¹⁴ Traktat o Unii Europejskiej oraz Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską. Na temat stanu prawnego sprzed wejścia w życie TE por. R.C.R. Siekman, J. Soek (red.), *The European Union and Sport: Legal and Policy Documents*, The Hague 2005, s. ix–xi.

¹¹⁵ Wersja skonsolidowana Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012 r., s. 47.

¹¹⁶ Szerzej na ten temat D. Kornobis-Romanowska, *Szczególny charakter sportu w prawie Unii Europejskiej* (w:) D. Kornobis-Romanowska (red.), *Sport w prawie europejskim...*, s. 14 i n.

stawiona przez Komisję Europejską Radzie, Parlamentowi, Komitetowi Regionów oraz Europejskiemu Komitetowi Społeczno-Ekonomicznemu¹¹⁷.

Ponadto, w dniu 12 grudnia 2008 r. Rada Europejska przyjęła Deklarację w sprawie sportu, w której uznano zarówno wartości, jakie sport za sobą niesie, jak i specyfiki sportu. Dokument ten zawiera jedynie jedną rekomendację, *stricte* polityczną, a mianowicie silniejszy dialog z Międzynarodowym Komitetem Olimpijskim i reprezentantami świata sportu, przede wszystkim w kwestiach edukacji młodzieży.

Na tle podziału kompetencji pomiędzy Unią Europejską a państwa członkowskie sport mieści się w kategorii kompetencji wspierających, koordynujących lub uzupełniających (art. 6 TFUE). Joanna Ryszka stwierdza, że „Regulacje dotyczące sportu mają zatem czysto sportowy charakter i jako takie nie naruszają przepisów UE, albo też mają charakter komercyjny i wówczas są objęte zakresem prawa unijnego”¹¹⁸. Autorka powołuje się w tym zakresie na opracowanie R. Parrisha¹¹⁹. Trzeba jednak zwrócić uwagę na to, że poglądy R. Parrisha w tym zakresie ewoluowały, reagując na dorobek judykatury. W opracowaniu o kilka lat późniejszym autor ten zauważył, że prawna kwalifikacja reguł jako „czysto sportowych” nie może być wystarczającą podstawą dla oceny ich zgodności z unijnym prawem konkurencji. Innymi słowy, ocenę zgodności zasad sportowych z prawem konkurencji UE można przeprowadzić jedynie w odniesieniu do poszczególnych przypadków. Pojęcie zaś „zasady czysto sportowe” jako nieposiadające związku z kwestią stosowania unijnych zasad konkurencyjności w sektorze sportowym należy odrzucić¹²⁰. Pojęcie to odrzucił bowiem ETS¹²¹, na co uwagę zwraca między innymi J. Bazylińska-Nagler¹²².

¹¹⁷ COM (2007) 391, https://d1dmfe9n5lgmh.cloudfront.net/msport/files/Downloads/20130103151557/BIALA_KSIEGA_NA_TEMAT_SPORTU.pdf?1357226159, dostęp w dniu 3 czerwca 2016 r. Szeroko na temat Białej Księgi w polskojęzycznej literaturze por. D. Kornobis-Romanowska (red.), *Sport w prawie europejskim...*

¹¹⁸ J. Ryszka, *Sport w ujęciu unijnych reguł pomocy publicznej* (w:) D. Kornobis-Romanowska (red.), *Sport w prawie europejskim...*, s. 76. Faktycznie, do 2006 r. Komisja Europejska stosowała zasadę „sportowego wyjątku”, zgodnie z którą reguły i działania mające charakter czysto sportowy nie podlegały ocenie z punktu widzenia wskazanych wyżej ogólnych norm prawa europejskiego.

¹¹⁹ R. Parrish, *The Birth of European Union Sports Law*, *Entertainment Law* 2003, nr 2.

¹²⁰ Co ciekawe, zwraca na to uwagę w tym samym opracowaniu, w którym cytowany był inny, wcześniejszy pogląd, tego samego autora, D. Kornobis-Romanowska. Por. D. Kornobis-Romanowska, *Szczególny charakter sportu...*, s. 16 i 17 i tam też powołane opracowanie R. Parrish, S. Miettinen, *The Sporting Exception in European Union Law*, *The Hague* 2008, s. 106.

¹²¹ W tym kontekście warto zwrócić uwagę na wyrok z dnia 18 lipca 2006 r. w sprawie *David Meca-Medina and Igor Majcen vs. Commission of the European Communities* (C-519/04 P), ECR 2006, s. I-06991. W sierpniu 2002 r. Komisja Europejska odrzuciła zarzut, że przepisy antydopingowe naruszają europejskie prawo konkurencji, uznając, że reguły antydopingowe są niezbędne, aby zapewnić integralność sportu i w związku z powyższym mieszczą się w zakresie „sportowego wyjątku”, o którym [rzekomo – dopisek E.J.K.] mowa w prawie europejskim (oświadczenie prasowe KE IP/02/1211 z sierpnia 2002 r.). Decyzja wydana przez sąd pierwszej instancji w następstwie deklaracji KE potwierdziła stanowisko Komisji. Europejski Trybunał Sprawiedliwości uchylił jednak decyzję sądu pierwszej instancji, uznając, że nie istnieje „sportowy wyjątek”, który by wyjmował reguły obowiązujące w świecie sportu poza reżim europejskiego prawa konkurencji. Europejski Trybunał Sprawiedliwości uznał, że reguły sportowe powinny być zgodne z prawem konkurencji, a także że wszystkie reguły federacji sportowych powinny podlegać takiej samej weryfikacji, jak reguły wszystkich innych stowarzyszeń lub organizacji i stowarzyszeń zawodowych (choć akurat w sprawie *Meca-Medina* nałożone sankcje były mimo to uzasadnione).

¹²² Choć w nieco innym ujęciu. Por. J. Bazylińska-Nagler, *Transmisje wydarzeń sportowych w prawie Unii Europejskiej – zarys problemu* (w:) *Sport w prawie europejskim...*, red. D. Kornobis-Romanowska, s. 121–122.

O ile więc prawdą jest, że sport podlega prawu europejskiemu w zakresie, w jakim stanowi on działalność gospodarczą¹²³, o tyle nie można wywodzić z tego wniosku, że tzw. zasady czysto sportowe pozostają poza zakresem prawa unijnego.

Odrzucenie zasady „sportowego wyjątku” nie oznacza jednak, że specyfika sportu nie ma żadnego znaczenia w ocenie sądowej czy regulacyjnej. Analiza dokonana przez Europejski Trybunał Sprawiedliwości w sprawie *Meca-Medina* szła bowiem w tym kierunku, że chociaż reguły sportowe i reguły ustanawiane przez federacje sportowe podlegają ocenie z punktu widzenia ich zgodności z europejską zasadą swobodnego przepływu towarów, usług i osób oraz reguł europejskiego prawa konkurencji, to powinny one być uznawane za, co do zasady, zgodne z tymi normami, jeśli są one niezbędne do prawidłowego zorganizowania danej dyscypliny sportu i realizują w sposób adekwatny uzasadnione prawnie cele. Częścią tej oceny powinno być również przyjęcie, że właściwe organy eksperckie (a za takie powinny być uznane organy federacji sportowych) powinny dysponować określonym marginesem swobody w określaniu tego, co jest niezbędne dla danej dyscypliny sportowej, a co nie jest¹²⁴.

1.2.2. Rola Komisji Europejskiej i Parlamentu Europejskiego w uznaniu odrębności sportu

Bliższa analiza roli, jaką Komisja Europejska i Parlament Europejski odgrywają w zakresie definiowania i wpływu na sport w Unii Europejskiej, wykracza poza ramy niniejszego opracowania. Z punktu widzenia niniejszej pracy najistotniejsze jest postrzeganie przez organy Unii Europejskiej sposobu, w jaki zorganizowany jest współczesny sport (to zagadnienie obejmuje także kwestię samoregulacji sportu). W Białej Księdze Komisja Europejska uznała, że „próby zdefiniowania jednolitego modelu organizacji sportu w Europie nie mają szans powodzenia”. Innymi słowy, Komisja Europejska uznaje, że systemy prawne poszczególnych krajów europejskich są na tyle odrębne, że stworzenie jednolitego modelu organizacyjnego sportu jest po prostu niemożliwe. Komisja Europejska uznaje także, że organizacja samego sportu jest przede wszystkim kompetencją organów federacji i związków sportowych oraz do pewnego stopnia krajów członkowskich i innych podmiotów¹²⁵. Komisja Europejska stwierdziła ponadto, że większość spornych i trudnych kwestii związanych z organizacją sportu i rywalizacji sportowej może być w odpowiedni sposób rozwiązana w wewnętrznych regulacjach federacji i związków sportowych, przy założeniu jednak, że przestrzegane będą przepisy prawa europejskiego oraz uwzględniona okoliczności, że sama Komisja Europejska jest gotowa do interwencji, „jeśli okaże się to konieczne”. W Białej Księdze potwierdzono także zasadę stosowania reguł swobodnego przepływu w kontekście sportu.

¹²³ Tak ETS w omawianych wyżej sprawach *Walrave, Donà* oraz *Bosman*.

¹²⁴ Por. na ten temat ciekawie w doktrynie brytyjskiej A. Lewis, J. Taylor (w:) *Sport: Law and Practice*, s. 840–841.

¹²⁵ Tak B. Kennelly, T. Richards (w:) *Sport: Law and Practice*, s. 1117.

Nie zmienia to faktu, że Komisja Europejska uznaje, iż sport ma pewne cechy charakterystyczne, które przesadzają o jego odrębności od innych dziedzin życia¹²⁶. Zgodnie ze stanowiskiem Komisji Europejskiej specyfika europejskiego sportu może być rozpatrywana w dwóch aspektach:

- a) specyfika aktywności sportowej i reguł sportowych, takich jak odrębne konkurowanie przez kobiety i mężczyzn, ograniczenie liczby uczestników w zawodach oraz konieczność zapewnienia całkowitej pewności co do wyników rywalizacji sportowej, a także zachowania równowagi konkurencyjnej pomiędzy klubami, które uczestniczą w ramach tych samych rozgrywek, oraz
- b) specyfika struktury sportu, obejmująca przede wszystkim autonomię i różnorodność organizacji sportowych, strukturę piramidy, także w zakresie zawodów – od lokalnych do tych na poziomie elitarnym – oraz zorganizowany system solidarności pomiędzy poszczególnymi poziomami i organizatorami wydarzeń sportowych, jak również zorganizowaniem sportu na poziomach krajowych oraz zasadą jednej federacji dla każdej dyscypliny sportu.

1.2.3. Stanowisko Rady Europy oraz UNESCO

Na płaszczyźnie międzynarodowej, także w zakresie sposobu organizacji sportu, kraje europejskie współpracują ze sobą w ramach Rady Europy¹²⁷. W ramach Rady Europy przyjęto m.in. Konwencję Antydopingową¹²⁸.

Na płaszczyźnie ogólnoświatowej sportem zajmuje się również UNESCO; w ramach którego działa zajmujący się sportem Komitet CIGEPS¹²⁹.

1.3. Unijne zasady prawa konkurencji a sport

1.3.1. Art. 101 i 102 TFUE. Związki sportowe jako przedsiębiorstwa

Jako punkt wyjścia należy niewątpliwie stwierdzić, że reguły konkurencji zawarte w art. 101 i 102 TFUE zostały przygotowane w odniesieniu do bardziej tradycyjnych działań gospodarczych aniżeli sport. Konstrukcje prawne, takie jak „przedsiębiorstwo”, „kartel” oraz „jednolity rynek”, nie dają się łatwo przełożyć na praktykę świata sportu.

¹²⁶ Ciekawe tezy na temat możliwych przyszłych kierunków aktywności organów unijnych w obszarze regulowania sportu można znaleźć w nadal aktualnym opracowaniu R. Parrish, B.G. Garcia, S. Miettinen, R. Siekman, *The Lisbon Treaty and Sports Policy*, 2010 r., [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2010/438607/IPOL-CULT_ET\(2010\)438607_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2010/438607/IPOL-CULT_ET(2010)438607_EN.pdf), dostęp w dniu 3 czerwca 2016 r.

¹²⁷ W 1996 r. w ramach Rady Europy został powołany specjalny komitet do wspierania sportu (CDDS). W 1997 r. CDDS został zastąpiony przez *Enlarged Partial Agreement On Sport* (EPAS), czyli platformę współpracy międzynarodowej na płaszczyźnie sportu. W tej chwili członkami EPAS są 33 państwa członkowskie Rady Europy oraz kilka organizacji, które wspierają sport, a które nie są organizacjami państwowymi.

¹²⁸ Otwarta do podpisu w dniu 16 listopada 1989 r. w Strasburgu, Dz. U. z 2001 r. Nr 15, poz. 149.

¹²⁹ Na 33. generalnym zgromadzeniu UNESCO w dniu 19 października 2005 r. przyjęto Międzynarodową konwencję o zwalczaniu doping w sporcie, która została dotychczas ratyfikowana przez 150 państw, w tym przez Polskę (Dz. U. z 2007 r. Nr 142, poz. 999).